Villaggio di Sale

Η αναβίωση του εγκαταλελειμμένου οικισμού των Καρυωτών και των αλυκών Αλεξάνδρου Λευκάδας

Αριστέα-Ευαγγελία Κουκουνούρη _ Σοφία Μικρώνη

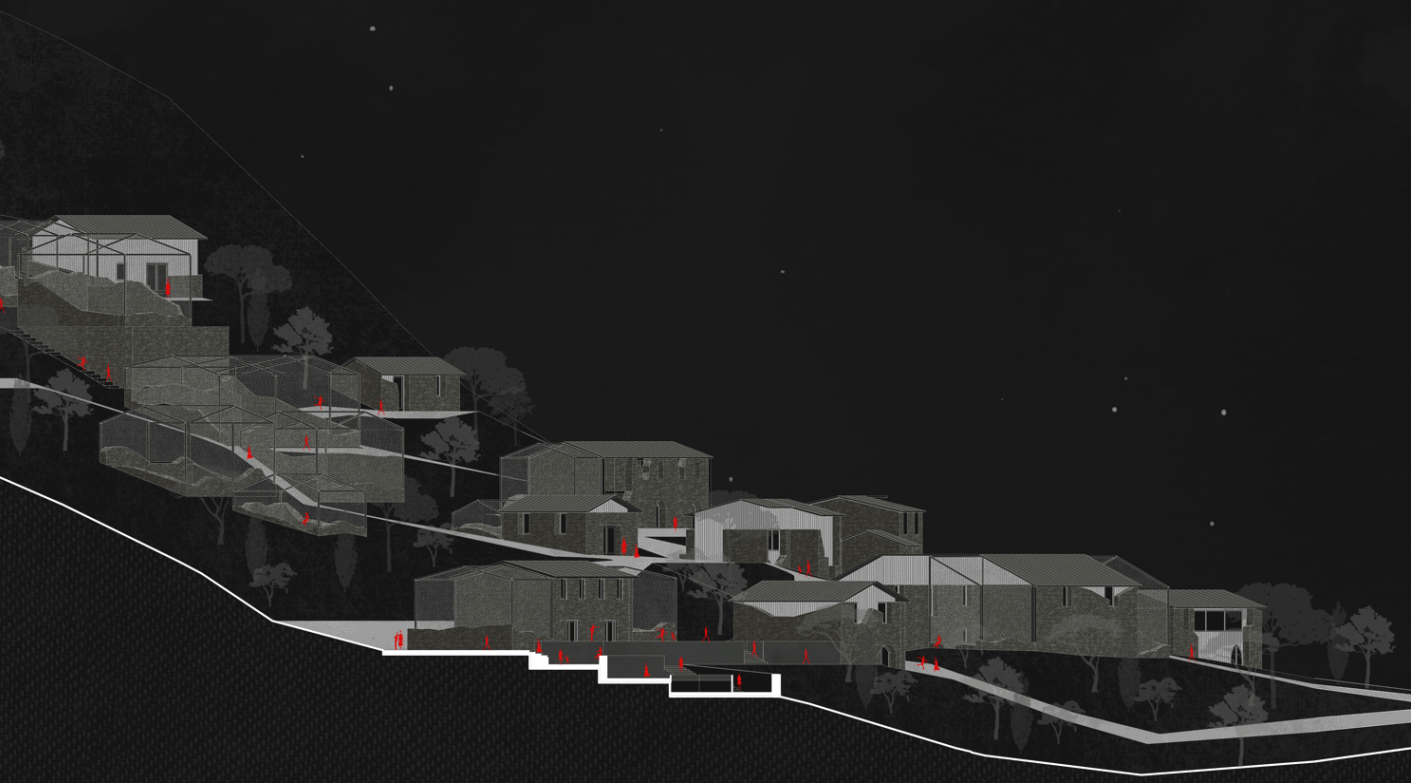

Villaggio di Sale

Η αναβίωση του εγκαταλελειμμένου οικισμού των Καρυωτών
και των αλυκών Αλεξάνδρου Λευκάδας

Αριστέα-Ευαγγελία Κουκουνούρη _ Σοφία Μικρώνη

Copyright © 2021
Αριστέα-Ευαγγελία Κουκουνούρη, Σοφία Μικρώνη

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ
ΣΧΟΛΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Villaggio di Sale

Η αναβίωση του εγκαταλελειμμένου οικισμού των Καρυωτών και των αλυκών Αλεξάνδρου Λευκάδας

φοιτήτριες

Αριστέα-Ευαγγελία Κουκουνούρη

Σοφία Μικρώνη

επιβλέπουσες διδάσκουσες

Κατερίνα Κοτζιά

Κορίνα Φιλοξενίδου

Ιωάννινα, Ιούλιος 2021

πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

πολυτεχνική σχολή
τμήμα αρχιτεκτόνων μηχανικών

Ε Υ Χ Α Ρ Ι Σ Τ Ι Ε Σ

Ευχαριστούμε τις επιβλέπουσες καθηγήτριές μας, Κατερίνα και Κορίνα, για τη βοήθεια και τις συμβουλές που μας παρείχαν καθ' όλη τη διάρκεια της διπλωματικής μας εργασίας

και ένα μεγάλο ευχαριστώ στους δικούς μας ανθρώπους που μας στήριξαν όλο αυτό το διάστημα.

Abstract

The Diploma Thesis concerns the redesign of the abandoned settlement of old Kariotes and the decommissioned Alexander saltworks in Lefkada. The two places, which are 15 minutes apart by car, are programmatically connected with the creation of a Museum around salt: its collection, processing and use. The aim of the Museum is to contribute to the promotion of the cultural heritage of Lefkada, but also of Greece, to the extent that it is connected with the -not so old- operational period of the saltworks. With this in mind, the Museum attempts to display both tangible and intangible exhibits, in order to enhance the local cultural identity.

The old settlement of Kariotes was abandoned by its inhabitants in 1957 and the Alexander saltworks stopped functioning in 1988 and are today completely abandoned, despite being designated as a "Protected Industrial Museum and site of Natura 2000 Network".

The proposal addresses issues of reuse and reappropriation by communicating the cultural customs and folklore traditions of the area. The new Museum, through experiential workshops, offers the visitor the opportunity to get acquainted with traditional techniques and practices, to try the local cuisine and to learn about the life of the inhabitants who once lived in the village.

Key-words: abandonment, revival, intangible cultural heritage, saltworks, museum

Περίληψη

Η διπλωματική εργασία αφορά στον ανασχεδιασμό του εγκαταλελειμμένου οικισμού των Καρυωτών και των παροπλισμένων αλυκών Αλεξάνδρου Λευκάδας. Οι δύο τόποι, που απέχουν μεταξύ τους 15 λεπτά με το αυτοκίνητο, συνδέονται προγραμματικά με την δημιουργία ενός Μουσείου γύρω από το αλάτι: την συλλογή, την επεξεργασία και την χρήση του. Στόχος του Μουσείου είναι να συμβάλει στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Λευκάδας, αλλά και γενικότερα της Ελλάδας, στο βαθμό που αυτή συνδέεται με την -όχι και τόσο παλιά- παραγωγική περίοδο λειτουργίας των αλυκών. Υπό αυτό το πρίσμα, το Μουσείο επιχειρεί να προβάλλει τόσο υλικά όσο και άυλα εκθέματα, με στόχο να ενισχύσει την πολιτιστική τοπική ταυτότητα.

Ο οικισμός των Παλιών Καρυωτών εγκαταλείφθηκε από τους κατοίκους του το 1957 ενώ οι αλυκές Αλεξάνδρου έπαψαν να λειτουργούν το 1988, και σήμερα, παρότι χαρακτηρισμένες ως «Προστατευόμενο Βιομηχανικό Μουσείο και τόπος του Δικτύου Natura 2000», βρίσκονται σε πλήρη εγκατάλειψη.

Η πρόταση προσεγγίζει ζητήματα επανάχρησης και επανοικειοποίησης γνωστοποιώντας τις πολιτιστικές συνήθειες και τα λαογραφικά έθιμα της περιοχής. Το νέο Μουσείο, μέσω βιωματικών εργαστηρίων, προσφέρει στον επισκέπτη τη δυνατότητα να γνωρίσει παραδοσιακές τεχνικές και πρακτικές, να δοκιμάσει την τοπική κουζίνα και να μάθει για τον τρόπο ζωής και τις χειρωνακτικές εργασίες που έκαναν κάποτε οι κάτοικοι του παλιού χωριού.

Λέξεις-Κλειδιά: εγκατάλειψη, αναβίωση, άυλη πολιτιστική κληρονομιά, αλυκές, μουσείο

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

1_PERCHÉ? _εισαγωγή 10

2_DOVE? _αναγνώριση 12

3_CHE? _πρόταση 40

4_COME? _διαχείριση 52

5_EXTRA _βιβλιογραφία 142

Κατά τη διάρκεια της εκπόνησης των ερευνητικών μας εργασιών ήρθαμε αντιμέτωπες με ερωτήματα σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους καλούμαστε να διαχειριστούμε τον ανασχεδιασμό οικισμών που καταστράφηκαν και εγκαταλείφθηκαν ολοσχερώς.

Η αναβίωση ενός οικισμού, όπως είναι λογικό, μπορεί να συμβάλει στην ανάδειξή του και στο να γίνει αντιληπτό από την κοινωνία ότι αυτός αποτελεί μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας. Παγκόσμια προγράμματα όπως οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης που έχει θεσπίσει ο ΟΗΕ καθώς και αναπτυξιακά προγράμματα που αφορούν τις αγροτικές περιοχές έχουν θεσπίσει συγκεκριμένα κριτήρια και προϋποθέσεις υγιούς ανάπτυξης με σκοπό τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, του σεβασμού στο περιβάλλον και την ομαλή συμβίωση του παλιού με το νέο.

Τα τελευταία χρόνια, η τουριστική ανάπτυξη στην χώρα μας υπόσχεται νέες ευκαιρίες για οικονομική ευημερία. Σε αυτό το κλίμα εμφανίζονται δυνατότητες αξιοποίησης για τους οικισμούς που απαξιώθηκαν και εγκαταλείφθηκαν, ιδίως αν έχουν κάποιον ιδιαίτερο χαρακτήρα. Οι τοπικές ιδιαιτερότητες αποτελούν, κατά τη γνώμη μας, σημαντικό κριτήριο για να αναβιώσουν αυτές οι ξεχασμένες περιοχές και η ταυτότητά τους θα μπορούσε να είναι μέρος μίας πολιτιστική έκθεσης.

- «Το **Μουσείο** είναι ένας μη-κερδοσκοπικός, μόνιμος θεσμός/ οργανισμός, στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της, ανοιχτός στο κοινό, ο οποίος αποκτά, συντηρεί, ερευνά, προβάλλει και εκθέτει την υλική και άυλη κληρονομιά της ανθρωπότητας και του περιβάλλοντός της, με στόχο την εκπαίδευση, μελέτη και ψυχαγωγία.»

_ ICOM, 2007

- «**Υπαίθριο Μουσείο** είναι ένα μοντέλο της εθνόσφαιρας, μία συγκεκριμένη μορφή φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος το οποίο περιέχει έναν τόπο, μία λαϊκή αρχιτεκτονική και τους αντίστοιχους εσωτερικούς χώρους, χρώματα, μυρωδιές, ήχους, αλλά και ζωντανές διαδικασίες διαχείρισης της φύσης και πρότυπα συμπεριφοράς.»

_Alexander Davydov

- Το **Ανοιχτό Μουσείο** ορίζεται ως «όχι αντι-μουσείο, αλλά χώρος όπου υπάρχει φυσική επαφή μεταξύ καλλιτεχνών και κοινού ως προς την ανάπτυξη των πιο σύγχρονων στοιχείων δημιουργικότητας. Ένα τέτοιο Μουσείο, δεν είναι απλώς χώρος όπου διατηρούνται και εκτίθενται έργα τέχνης, τα οποία κατά τα άλλα έχουν απολέσει εντελώς την ατομική, κοινωνική, θρησκευτική ή δημόσια λειτουργία τους, αλλά χώρος οπού καλλιτέχνες συναντούν το κοινό τους και όπου το ίδιο το κοινό γίνεται δημιουργός.»

_Pontus Hulten

Ο όρος του **Βιωματικού Μουσείου** που επιλέξαμε να χρησιμοποιήσουμε, ενώ παρουσιάζει ομοιότητες με τους παραπάνω ορισμούς, δεν καλύπτεται πλήρως από κάποιον. Πρόκειται για μια σύνθεσή τους που δεν επικεντρώνεται στον δημιουργό αλλά στη διάδραση του κοινού με το περιεχόμενο του Μουσείου. Δίνεται έμφαση στην εμπειρία των επισκεπτών και την αλληλεπίδραση μεταξύ τους αλλά και με τους εκπαιδευτές των βιωματικών εργαστηρίων.

Η διπλωματική εργασία αφορά την αναβίωση του παλιού οικισμού των Καρυωτών και των Αλυκών Αλεξάνδρου Λευκάδας. Πρόκειται για ένα μικρό οικισμό που εγκαταλείφθηκε πλήρως από τους κατοίκους του το 1957, λόγω απειλών για κατολισθήσεις σε περίπτωση σεισμού. Ο οικισμός σήμερα αποτελεί ένα απρόσιτο τοπίο. Τα ερειπωμένα και κατά το πλείστον κατεστραμμένα κτίσματα, έχουν καταπνιγεί μέσα στην οργιάζουσα φύση. Αρκεί ωστόσο μια ματιά, για να καταλάβει κανείς ότι, η αιτία που ώθησε τα κτίσματα σε αυτή την κατάσταση, δεν είναι αποκλειστικά το πέρασμα του χρόνου και τα φυσικά καιρικά φαινόμενα, αλλά και ο ανθρώπινος παράγοντας. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται από μαρτυρίες κατοίκων, οι οποίες αναφέρουν ότι, κατά τη διάρκεια της μετοίκησης, οι κάτοικοι αποσπάσανε κατασκευαστικά υλικά από τις παλιές τους κατοικίες με σκοπό να τα χρησιμοποιήσουν στις καινούριες. Εγκαταστάθηκαν 3,5 χιλιόμετρα ανατολικότερα του παλιού χωριού και έστησαν την ζωή τους από την αρχή, γύρω από τις αλυκές Αλεξάνδρου που αποτέλεσαν βασική πηγή εισοδήματος για το χωριό για μερικές δεκαετίες.

Οι νέες αλυκές ή κατά τους Ενετούς κατακτητές του νησιού, Saline Nuove, δημιουργήθηκαν το 1725 με σκοπό την αύξηση της παραγωγής του αλατιού για τη Βενετία. Ανάμεσα στην ανατολική άκρη των αλυκών και την απέναντι όχθη της Αιτωλοακαρνανίας, βρίσκεται πάνω στο νησάκι Φόρτι, το μικρό οχυρωματικό φρούριο Αλέξανδρος ή Torretta, που στην ιταλική γλώσσα σημαίνει πυργίσκος. Το όνομά του, που πήραν αργότερα και οι αλυκές, προέρχεται από το Ρώσο τσάρο Αλέξανδρο, προς τιμήν του οποίου ανακαινίστηκε το 1807 το οχυρό. Λίγο πιο βόρεια από το Φόρτι, σε μια μικρότερη νησίδα με το όνομα Φορτίνο, βρίσκεται το οχυρό Κωνσταντίνος.

Θέλοντας να κρατήσουμε αυτό το στοιχείο της ιταλικής επιρροής, προέκυψε και ο τίτλος της εργασίας "Villaggio di Sale" που σημαίνει στα ιταλικά «Χωριό του Αλατιού».

Οι αλυκές έπαψαν να λειτουργούν το 1988 και σήμερα έχουν επέλθει σε πλήρη εγκατάλειψη. Χαρακτηρίστηκαν, ωστόσο, μαζί με τα δύο οχυρά, το 1993 από Υπουργείο Πολιτισμού ως «Προστατευόμενο Βιομηχανικό Μουσείο και τόπος του Δικτύου Natura 2000».

Όντας λοιπόν ανενεργές, οι αλυκές δεν αποδίδουν οικονομικά οφέλη και οι κάτοικοι των Νέων Καρυωτών ζητούν να κηρυχθεί παραδοσιακός ο παλιός οικισμός ώστε να μπορέσουν να επωφεληθούν από τα ερειπωμένα σπίτια τους. Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι προτίθενται να εγκαταλείψουν για άλλη μια φορά τον σημερινό τόπο κατοικίας τους, τους Νέους Καρυώτες, επιδιώκουν την αναβίωση των Παλιών Καρυωτών με την ίδια θέρμη που 70 χρόνια πριν επιθυμούσαν να τον εγκαταλείψουν. Η κοινότητα των Καρυωτών είναι υπέρ του δέοντος υποστηρικτική προς την δεκαετή πλέον προσπάθεια που γίνεται για τον χαρακτηρισμό του παλιού οικισμού ως προστατευόμενου. Η νοσταλγική διάθεση των Καρυωτάδων για τον παλιό οικισμό φαίνεται άλλωστε και στο ποίημα του Ι. Αθηνιώτη που γράφτηκε το 1989.

Με εφαλτήριο την επιθυμία των Καρυωτάδων να αναβιώσει ο οικισμός, προτείνουμε την ανάπλαση του παλιού οικισμού και των αλυκών Αλεξάνδρου. Η πρόταση αναπτύσσεται στην βάση της δημιουργίας αυτών των δύο πόλων, που συγκροτούν ένα ενιαίο Μουσείο γύρω από το αλάτι: την συλλογή, την επεξεργασία και την χρήση του. Στόχος του Βιωματικού Μουσείου είναι να συμβάλει στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Λευκάδας, αλλά και γενικότερα της Ελλάδας, στο βαθμό που αυτή συνδέεται με την -όχι και τόσο παλιά- παραγωγική περίοδο λειτουργίας των αλυκών.

«Καρυώτες, παλιό νεκρό χωριό,
Χορτάρια λογγομένα, σου ετοιμάζουν σάβανο.
Δέντρα, θάμνοι, χαμόκλαδα
Τα φύλλα τους τινάζουν να σε νεκροστολίσουν.

Ποιά μοίρα απαίσια, σκληρή έγραψε στης τύχης το βιβλίο,
Να γεννηθείς, να ζήσεις, να φαντάξεις
Και να πεθάνεις, να ταφείς στο ίδιο σου το χώμα
από τους ίδιους τους δικούς σου;

Ό,τι έχει το χωριό να δείξει πρώτο είναι της εκκλησιάς το χτίσμα.
Στο πλάτωμα, στην πεζουλωτή μικρή πλατεία,
Με ρήγα της τον πλάτανο,
Εκεί που τραγουδάει ανέμελα, μουρμουριστά η Βρύση,
Προβάλλει επιβλητικός ο Άγιος Ταξιάρχης,
Φύλακας, με μάτι ακοίμητο, του χωριού που τονε προσκυνάει.
Μπροστά στης εκκλησάς το χώρο,
Κουβεντολόι ατέλειωτο την ώρα της ανάπαψης,
Πριν το σκοτάδι να σαλπίσει αποχώρηση.

Στο κοιμητήρι ο Άη Γιώργης
Ξυπνάει στο νου τάφους προγονικούς
Η σιωπηλή ματιά στον τάφο τον χορταριασμένο,
Ψυχής ξανάσασμα, τρισάγιο.

Ο δράκοντας Εγκέλαδος πέρασε δώθενε.
Η οργή του χτύπησε την άγια την παράδοση.
Τα πέτρινα τα σπίτια, μόχθος ίδιος, ερειπωμένα.
Πελώριοι βράχοι, ξεκόλλητοι,
Κρεμάστηκαν πάνω απ᾽ τη ζωή πανέτοιμοι να την κατασπαράξουν.

Ήρτε η ώρα τ᾽ αποχωρισμού.
Οι Καρυωτάδες φορώντας το σκληρό το ρούχο της ανάγκης,
Πήραν του κάμπου τον δρόμο τον πλατύ.
Αξίζει τ᾽ αποχωρισμού τραγούδι λαγγεμένο:
Μπροστά πηγαίνουν οι γριές, ξοπίσω οι κοπέλες,
Ακολουθούν οι γέροντες κι ευθύς τα παληκάρια.
Μη ν᾽ είν᾽ πορεία θλιβερή, μη ν᾽ είναι λιτανεία;
Αν ήταν θάψιμο νεκρού θά ᾽ταν στον Άη Γιώργη.

Κρατούνε εικονίσματα, καίνε λιβανιστήρια,
Τρέχει το δάκρυ τους καυτό από τα βλέφαρά τους.
Τι να συμβαίνει τάχατες στους δόλιους Καρυωτάδες;

Δεν είν᾽ πορεία θλιβερή, δεν είναι λιτανεία,
Μάιδε και θάψιμο νεκρού παλικαριού ή κόρης,
Οι Καρυωτάδες θάψανε το δόλιο το χωριό τους.
Το τάφιασαν και φύγανε να στροφιαστούν στον κάμπο.

Αφήσαν πίσω σπιτικά με τις γωνιές σβησμένες,
Και τους νεκρούς παράτησαν στους τάφους να θρηνούνε.
Μείναν κλειστές οι εκκλησές κι όλα τα εξωκκλήσα.
Οι κήποι οι ονομαστοί έρημοι να λογγόσουν.

Έχετε γεια βουνοπλαγίες, έχετε γεια Καρυώτες,
Πάμε στην λάκα την πλατιά να στήσουμε κονάκι.
Καρυώτες μη λυπόσαστε, μη βάνετε μαράζι,
Δυο βήματα είμαστε από σε, χωριό αγαπημένο...»

_Ιωάννης Αθηνιώτης

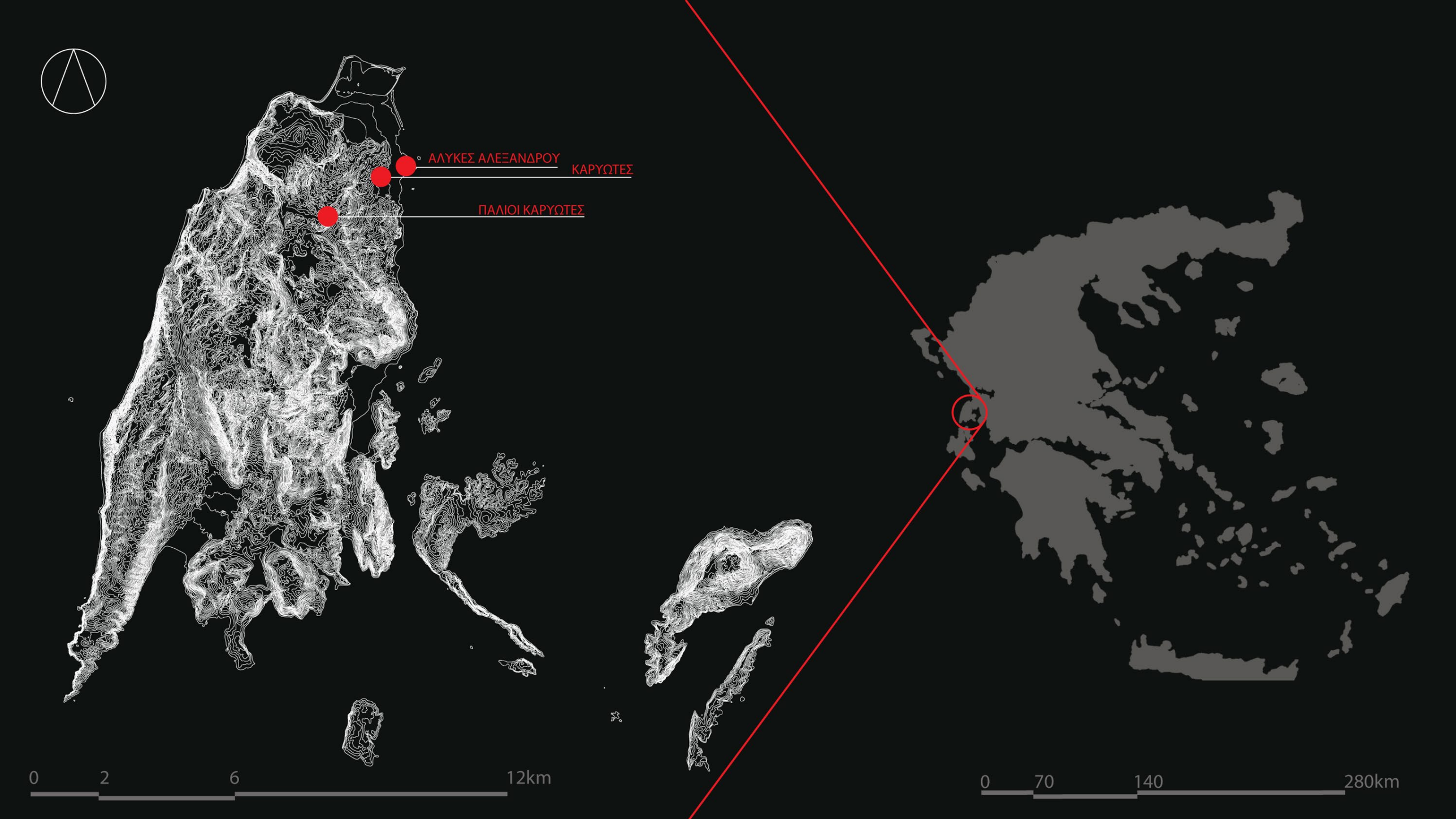
ΑΛΥΚΕΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΚΑΡΥΩΤΕΣ
ΠΑΛΙΟΙ ΚΑΡΥΩΤΕΣ
0
2
6
12km
0
70
140
280km

1630
δημιουργία οικισμού

1725
δημιουργία αλυκών

1957
εγκατάλειψη οικισμού

1988
διακοπή λειτουργίας αλυκών

1993
κήρυξη αλυκών ως διατηρητέου μνημείου

2021
αναβίωση οικισμού

2021
αναβίωση αλυκών

1_ ο παλιός οικισμός των Καρυωτών

2_ οι αλυκές Αλεξάνδρου

3_ αεροφωτογραφία των αλυκών σήμερα

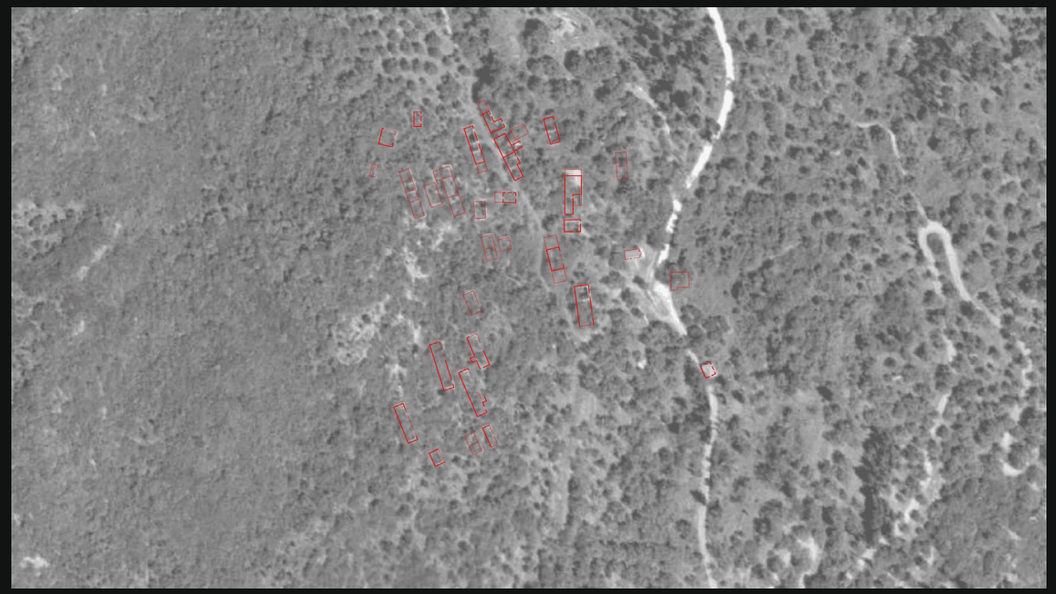

4_ τα ίχνη στον παλιό οικισμό

Μία πρώτη δυσκολία με την οποία ήρθαμε αντιμέτωπες ήταν η απουσία τοπογραφικού σχεδίου των δύο αυτών πόλων. Επομένως, κληθήκαμε να τα σχεδιάσουμε μετά από αναλυτική αποτύπωση. Αυτό επιτεύχθηκε μέσω της σύγκρισης αεροφωτογραφιών του κτηματολογίου (2007-2009), του google earth, του σχεδιαγράμματος του Ιωάννη Χαλκιά που διετέλεσε πρόεδρος της κοινότητας μετά τη μετοίκηση καθώς και επιτόπιας έρευνας και αποτύπωσης των υφιστάμενων κτισμάτων και ερειπίων.

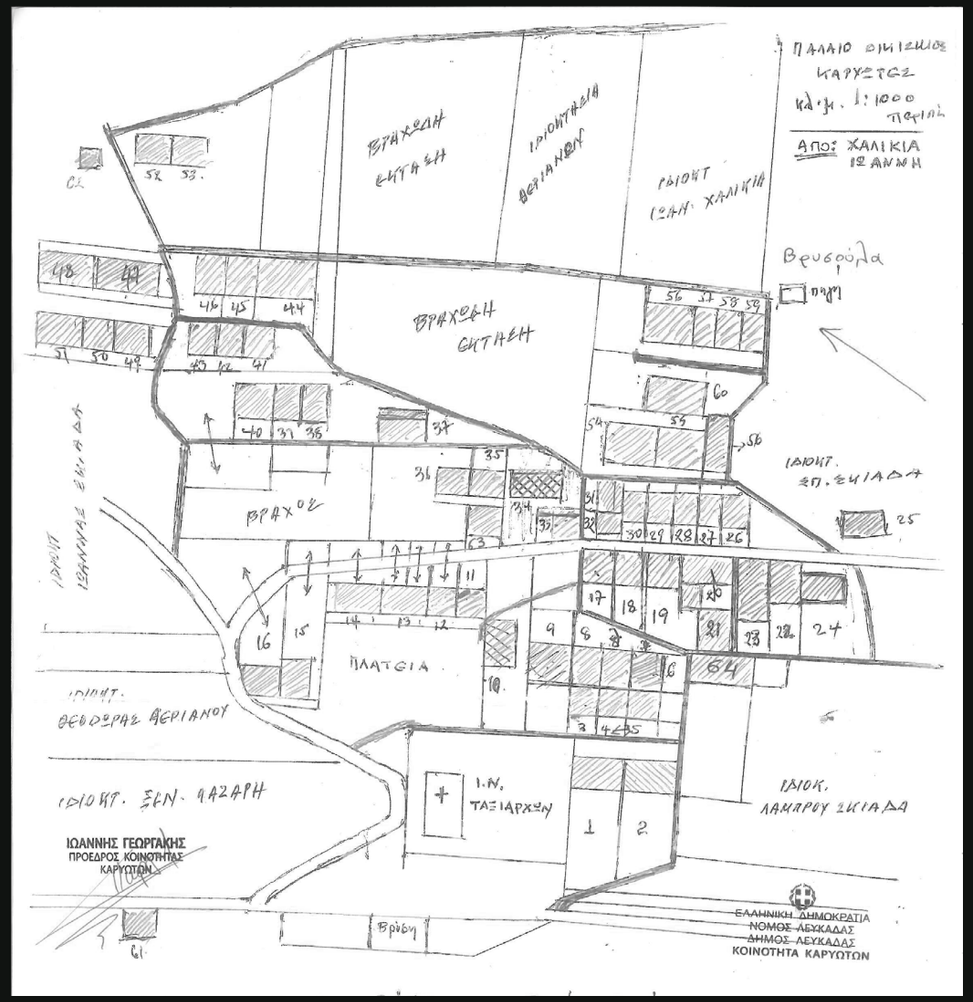

5_ σχεδιάγραμμα παλιού οικισμού, του Ι. Χαλικιά

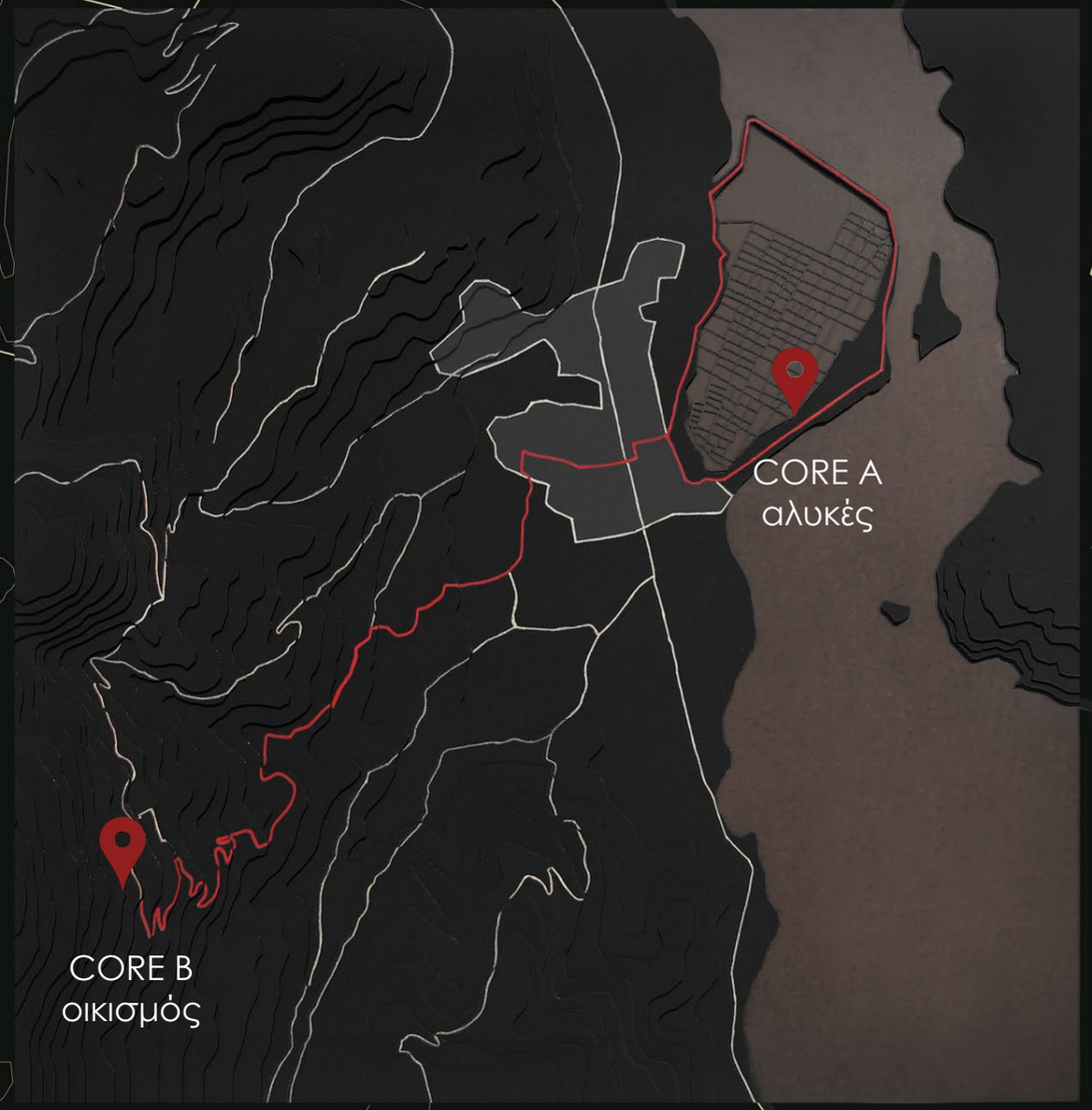

Ο εγκαταλελειμμένος οικισμός βρίσκεται στην ανατολική πλευρά του νησιού σε υψόμετρο περίπου 250 μέτρων. Χρονολογείται προ του 1630 και το όνομά του προέρχεται από μεγαλογαιοκτήμονα της εποχής, ονόματι Καρυώτη, ο οποίος είχε στην ιδιοκτησία του την περιοχή που έγινε αργότερα ο οικισμός. Στον παλιό οικισμό, καταγράφηκαν 61 κτίσματα εκ των οποίων 29 βρίσκονται σε σχετικά καλή κατάσταση ενώ τα υπόλοιπα είναι, κυρίως, ίχνη πέτρινων τοίχων με μεγάλη φθορά. Στον οικισμό εντοπίζεται, επίσης, ο ναός των Ταξιαρχών ο οποίος είναι το μοναδικό κτίσμα που έχει αναστηλωθεί πλήρως.

Στις αλυκές καταγράφηκαν 11 κτίσματα, κάποια παλαιότερα πέτρινα και κάποια χτισμένα αργότερα από οπλισμένο σκυρόδεμα. Δύο από αυτά τα κτίρια χρησιμοποιούνται από το σύλλογο Καρυωτών, ένα είναι η εκκλησία του Αγίου Παντελεήμονα, ένα φιλοξενεί τις εγκαταστάσεις του βιολογικού καθαρισμού και τα υπόλοιπα είναι εγκαταλελειμμένα, αλλά σε σχετικά καλή κατάσταση.

Επιχειρούμε, να ενεργοποιήσουμε τη σύνδεση των δύο πόλων, που απέχουν μεταξύ τους 15 λεπτά με το αυτοκίνητο, ώστε να ξαναδώσουμε νόημα σε αυτή την πορεία. Ο δρόμος αυτός αποτελούσε κάποτε μέρος της ζωής των κατοίκων του παλιού οικισμού καθώς τον ακολουθούσαν καθημερινά για να βρεθούν στις αλυκές όπου δούλευαν.

400
CORE A
αλυκές
_topo 01

PRODUCED BY AN AUTODESK STUDENT VERSION

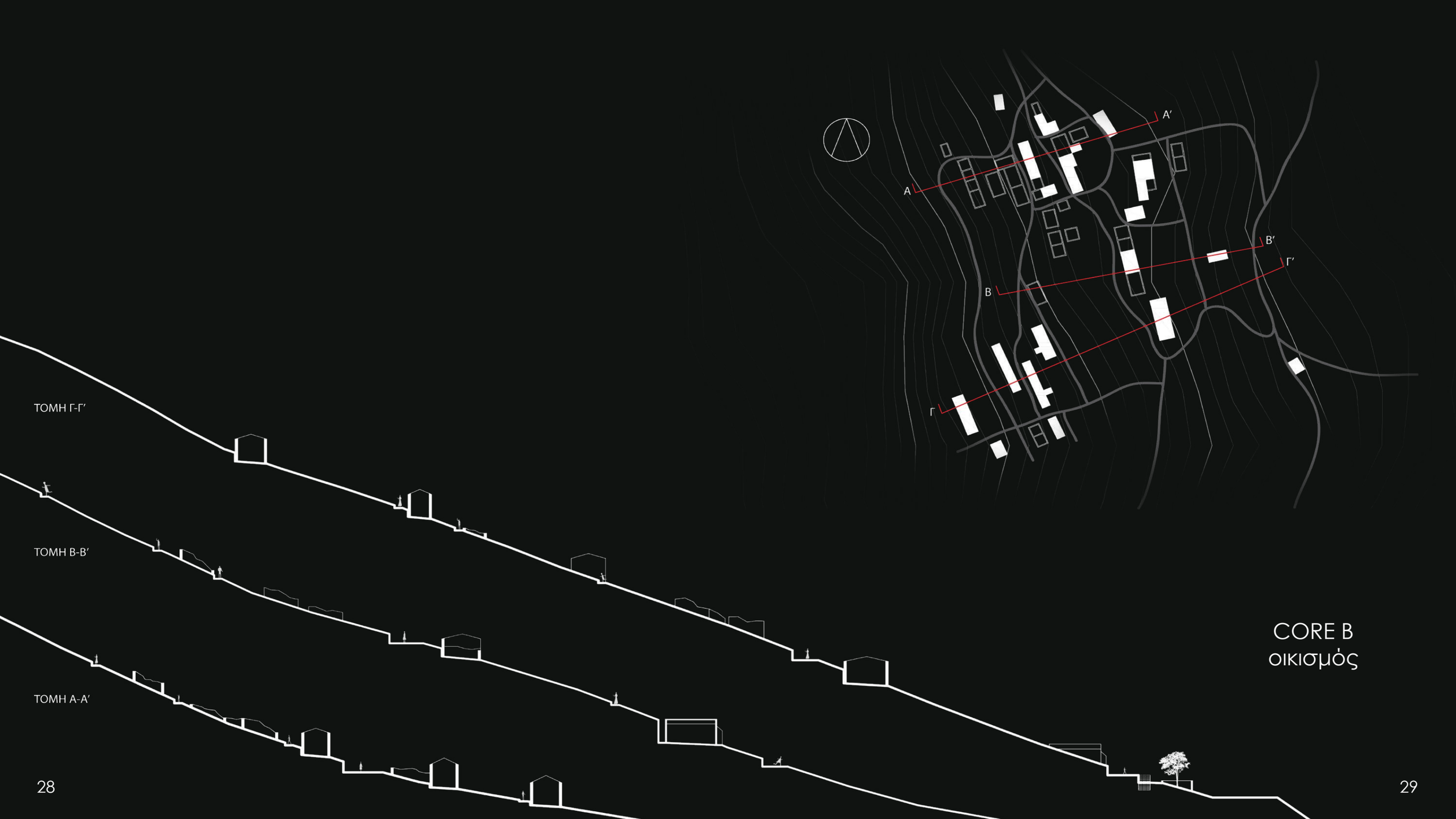

CORE B
οικισμός

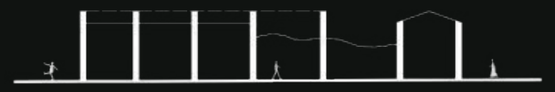

ΤΟΜΗ Δ-Δ'

ΤΟΜΗ E-E'

ΤΟΜΗ Z-Z'

CORE B
οικισμός

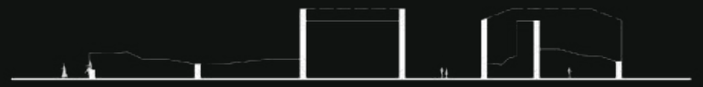

ΤΟΜΗ H-H'

CORE B
οικισμός
CORE A
αλυκές

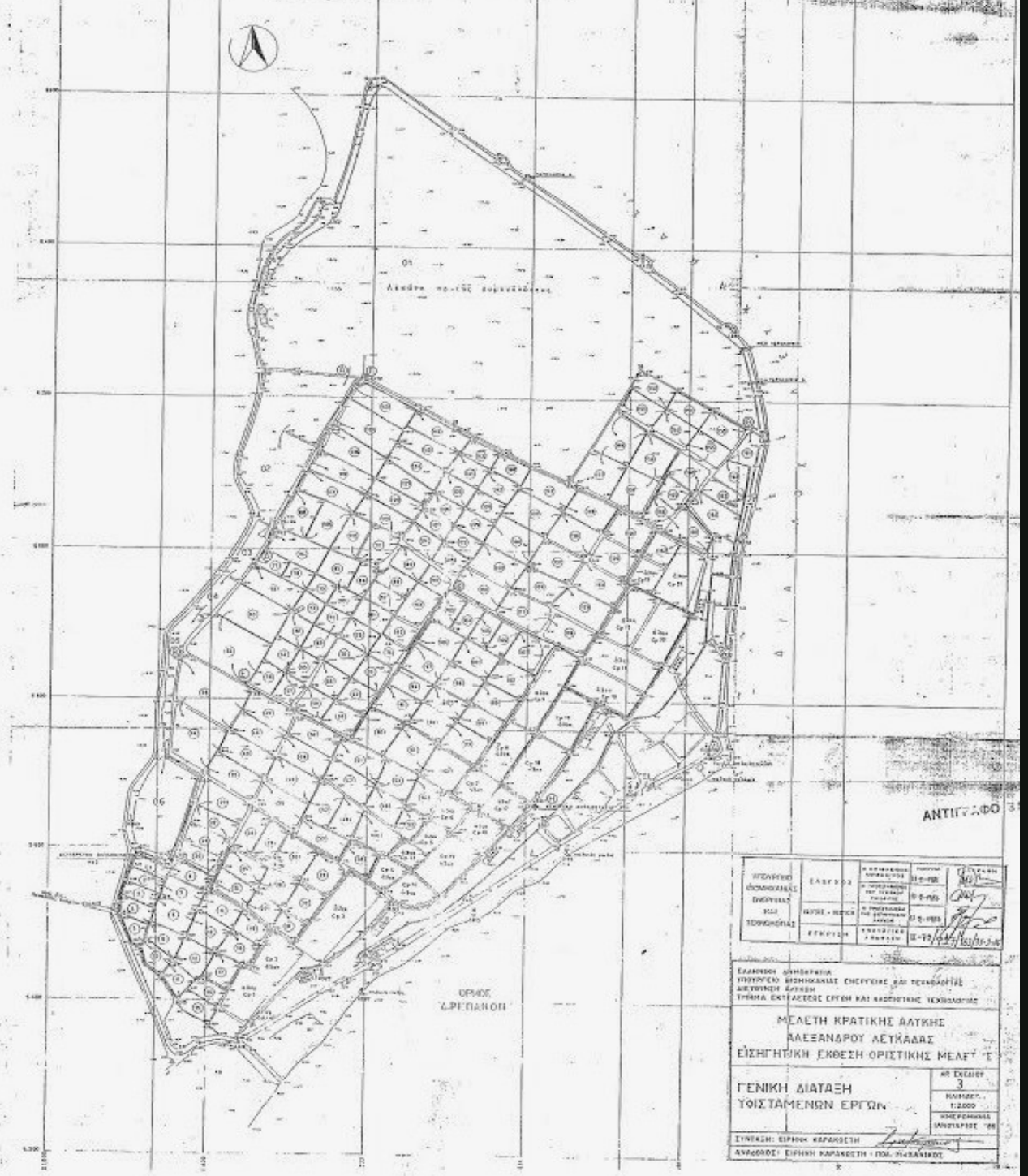

Παρατηρώντας τη γεωμορφολογία των αλυκών και τα ίχνη που διαφαίνονται, μας φάνηκε απαραίτητο να καταλάβουμε τη λειτουργία τους στην περίοδο που ήταν ενεργές. Για το σκοπό αυτό μελετήσαμε το βιβλίο « Ανάπλαση & αξιοποίηση των ανενεργών αλυκών Επτανήσου » και το σχέδιο των αλυκών που συντάχθηκε για την κοινότητα των Καρυωτών το 1986.

6_ σχέδιο αλυκών
7_εργασίες στις αλυκές

«Ήταν σαν τις Καρυάτιδες σε κόντρα φως. Με τους τεντζερέδες που ήταν γεμάτοι αλάτι, να πηγαινοέρχονται σε διαγώνιες γραμμές μέσα στο κάτασπρο από το αλάτι τοπίο των αλυκών. Πόσο επιδέξια κινούνταν, παρά το βάρος στο κεφάλι. Πόσο περήφανες και απέριπτες ήταν οι κορμοστασιές τους. Νεαρά κορίτσια της Λευκάδας μαζί με γηραιότερες γυναίκες σε μια ατέρμονη σειρά, ανέβαιναν πάνω στους λόφους από αλάτι καθώς ανέμιζαν τα μπαλωμένα παραδοσιακά τους φορέματα. Αυτές τις γυναίκες δεν τις ξέχασα ποτέ στη ζωή μου. Λυπάμαι που δεν θυμάμαι τα ονόματά τους».

_Κώστας Μπαλάφας

Η διαδικασία παραγωγής και συγκομιδής του αλατιού ξεκινάει με την υδροληψία από τρία κανάλια ελεγχόμενης ροής νερού, γνωστά και ως αλμαγωγοί, τις πρώτες μέρες του Μαΐου. Το νερό της θάλασσας περνάει στην πιο βαθιά λεκάνη των αλυκών, τη δεξαμενή πρώτης συμπύκνωσης, όπου το νερό συμπυκνώνεται κατά 3 βαθμούς Baumé, δηλαδή αποκτά 3% περιεκτικότητα σε αλάτι. Στη συνέχεια, ξεκινά η σταδιακή μετάβαση του νερού στις κρύες λεκάνες, οι οποίες έχουν λιγότερο βάθος και εκεί το νερό αποκτά συμπύκνωση αλατιού 5%. Στη συνέχεια μεταφέρεται σταδιακά στις πιο ρηχές ημίζεστες λεκάνες όπου αυξάνεται η συμπύκνωση του αλατιού κατά 14 βαθμούς Baumé. Τον Αύγουστο η συμπύκνωση του αλατιού αυξάνεται κατά 22% στις ζεστές θερμάστρες, οι οποίες έχουν το μικρότερο βάθος. Το Σεπτέμβριο το αλάτι μεταφέρεται στα αλοπήγια ή τηγάνια, όπου γίνεται η τελική συμπύκνωση του νερού κατά 25% όπου και στεγνώνει πλήρως. Στη συνέχεια, συλλέγεται το αλάτι και γίνεται ο σωρός του αλατιού στο αλώνι ή στραγγιστήριο, το οποίο είναι μία έκταση περίπου 1000 τμ, όπου αποθηκεύεται το αλάτι. Εκεί γίνεται το κεράμωμά του, δηλαδή το σκέπασμα του σωρού από κεραμίδια για την προστασία του αλατιού από τις καιρικές συνθήκες. Και τέλος το αλάτι μεταφέρεται είτε οδικώς είτε μέσω θαλάσσης και προωθείται σε αγοραστές.

«Οι αλυκές στη Λευκάδα ήταν το χρυσάφι των φτωχών,
των πολύ φτωχών, λένε οι παλιοί.»

_ Μαρία Ρούσου

«Αλμυρόβαλτοι παρέκει
αναδίδουν της θάλασσας μπλε.
Μακάρι να γινόμουν, αλατάδες,
μικρός του αλατολειμώνα κόκκος.
Ωραία της αυγής περάσματα
μέσα σε βαγονάκια λευκού χιονιού
με κατεύθυνση τα λευκά σπίτια.
Αλατάς να γίνω, μητέρα,
και ξεχνώ την ίδια τη θάλασσα.»

_Rafael Alberti

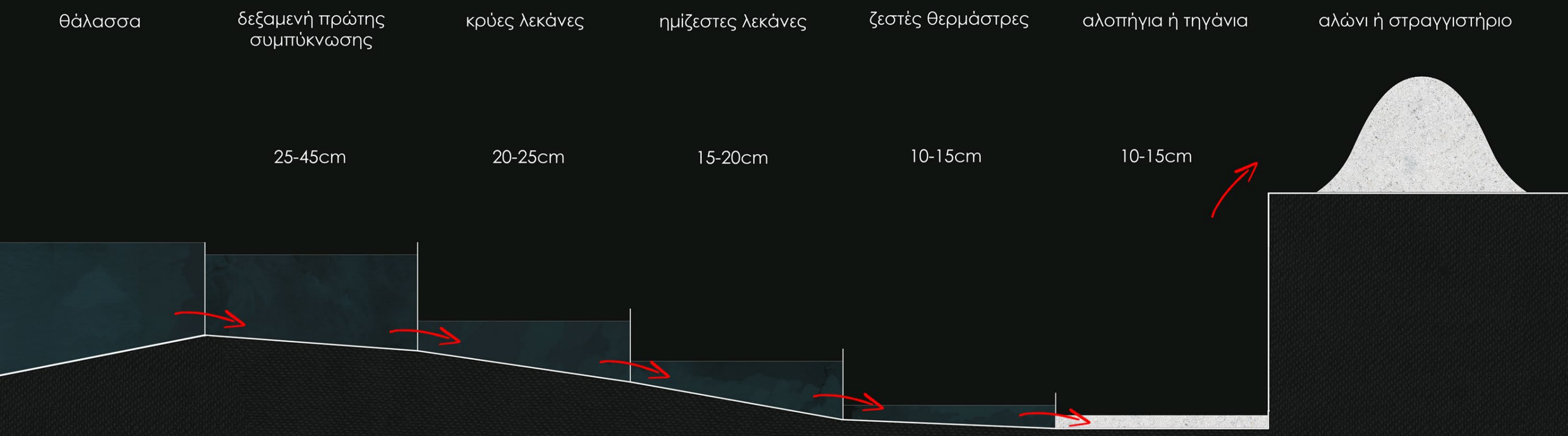

Η ανάπτυξη και η βιωσιμότητα των αλυκών συμβαδίζουν με την προστασία του περιβάλλοντος. Οι αλυκές Αλεξάνδρου είναι ένα πραγματικά πολύτιμο οικοσύστημα για πολλούς ζωντανούς οργανισμούς, όπως ψάρια, μεταναστευτικά πτηνά και μικροοργανισμούς. Όντας μία προστατευόμενη περιοχή NATURA, απαγορεύεται σε αυτήν το κυνήγι και γι' αυτό το λόγο, αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους βιότοπους σε σχέση με την ορνιθοπανίδα.

Όπως προτάθηκε στο διεπιστημονικό συνέδριο "Ανάπλαση και αξιοποίηση των ανενεργών αλυκών Επτανήσου" η αναβίωση των αλυκών και αναδείχθηκε η πολιτιστική και η περιβαλλοντική τους αξία, έτσι νιώσαμε κι εμείς την ανάγκη να διασώσουμε αυτή την πρακτική ώστε να γίνει γνωστή και στις επόμενες γενιές.

«Εν αρχή ήν το άλας.
Και ο άνθρωπος συνέλλεξε το άλας, και είδε ό,τι καλόν. Και έσκαψε τους βράχους για να το προμηθεύεται ανελλιπώς, και διάνοιξε εκτάσεις για να αυξήσει την ποσότητα του. Και έτσι εγένετο αλυκή.»

_Θεοδώρα Πετανίδου

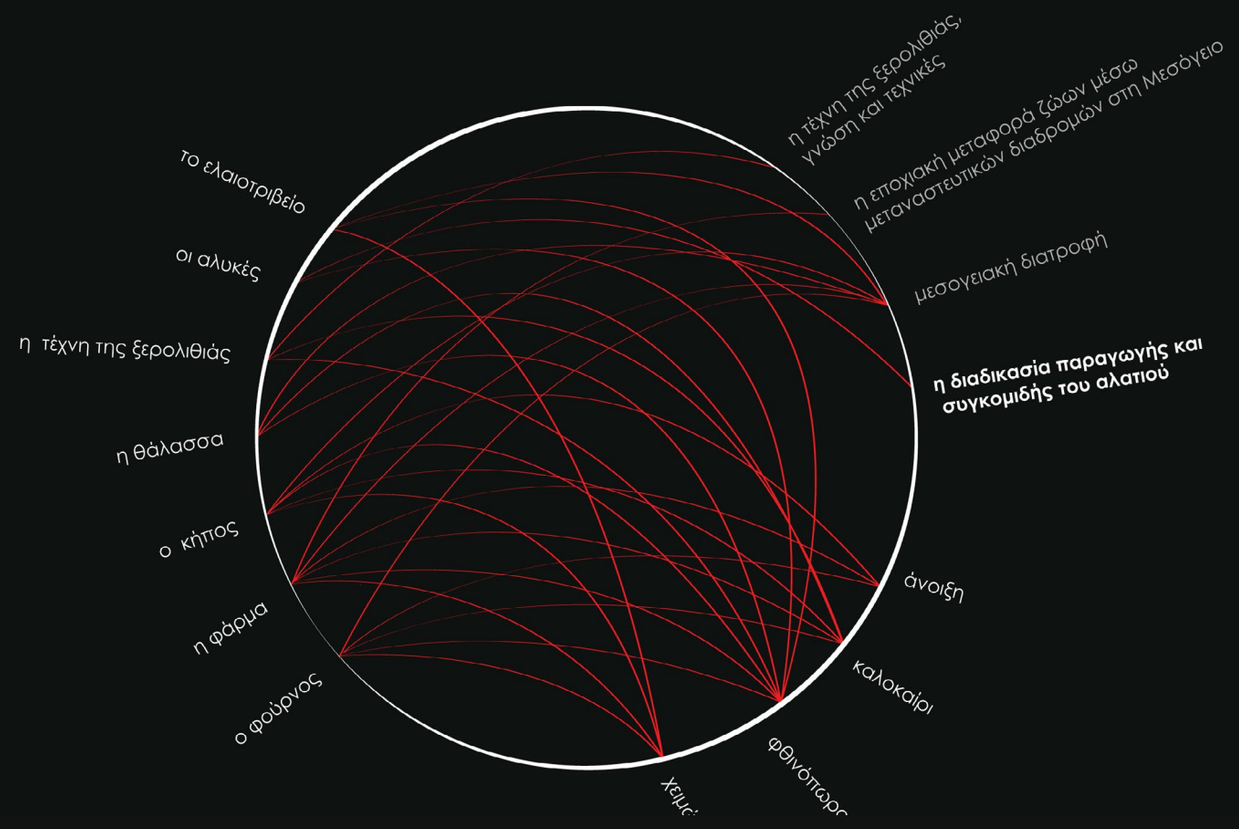

Με στόχο να διασώσουμε σημαντικές πρακτικές της Λευκάδας, προτείνεται η δημιουργία ενός Βιωματικού Μουσείου γύρω από το αλάτι που αναβιώνει στοιχεία της παράδοσης του οικισμού των παλιών Καρυωτών και των αλυκών Αλεξάνδρου. Το Μουσείο επιχειρεί να προβάλλει τόσο υλικά όσο και άυλα εκθέματα, με στόχο να ενισχύσει την πολιτιστική τοπική ταυτότητα.

Εντοπίσαμε ότι, πολλές από τις δραστηριότητες που γινόταν στους Παλιούς Καρυώτες αποτελούν μέρος του παγκόσμιου καταλόγου άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO. Αυτές είναι η εποχιακή μεταφορά ζώων μέσω μεταναστευτικών διαδρομών στη Μεσόγειο (the seasonal droving of livestock along migratory routes in the Mediterranean and in the Alps), η τέχνη της ξερολιθιάς, γνώση και τεχνικές (dry stone walling, knowledge and techniques) και η μεσογειακή διατροφή (mediterranean diet). Σε αυτές τις πρακτικές προτείνουμε να ενταχθεί, επίσης, η διαδικασία της παραγωγής και συγκομιδής του αλατιού.

Βάσει αυτών των τεσσάρων πρακτικών δημιουργούνται αντίστοιχα επτά βιωματικά εργαστήρια, πέντε στον παλιό οικισμό και δύο στις αλυκές. Προσεγγίζουμε το Μουσείο με πιο διαδραστικό τρόπο, πολύ διαφορετικό από αυτόν που προσεγγίζουν τα συμβατικά μουσεία τα εκθέματα και τον επισκέπτη. Τα εργαστήρια δίνουν τη δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει παραδοσιακές τεχνικές και πρακτικές, να δοκιμάσει την τοπική κουζίνα και να μάθει για τον τρόπο ζωής και τις χειρωνακτικές εργασίες που έκαναν κάποτε οι κάτοικοι του παλιού χωριού.

Το Βιωματικό Μουσείο όντας ενεργό καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, επιφέρει οικονομικά οφέλη στους ιδιοκτήτες των οικοπέδων ή κτιρίων. Οι κάτοικοι των Καρυωτών επωφελούνται όλο το χρόνο με ποσοστό από τα κέρδη του Μουσείου σε αντίθεση με μία πρόταση που θα επικεντρωνόταν στον εποχιακό τουρισμό. Το Μουσείο λειτουργεί αναζωογονητικά για την περιοχή, αποτελώντας ένα πόλο έλξης που συνδέει τον επισκέπτη με τον τόπο. Προσφέρει μία αυθεντική εμπειρία που έρχεται σε αντιπαράθεση με την all inclusive σύγχρονη τάση του τουρισμού, βοηθώντας έτσι ολόκληρο το νησί της Λευκάδας.

CORE A
αλυκές
_masterplan 01

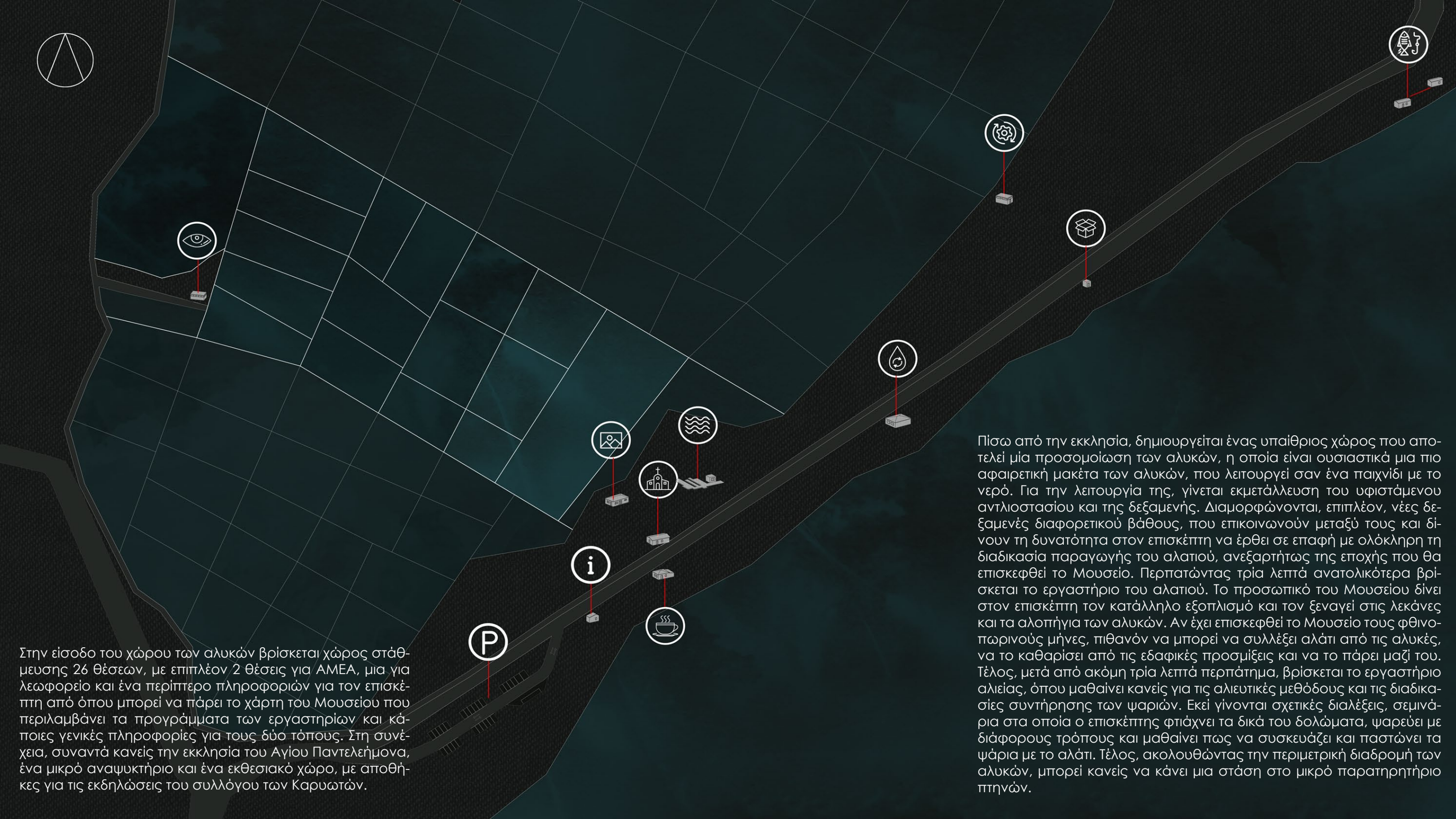

Πίσω από την εκκλησία, δημιουργείται ένας υπαίθριος χώρος που αποτελεί μία προσομοίωση των αλυκών, η οποία είναι ουσιαστικά μια πιο αφαιρετική μακέτα των αλυκών, που λειτουργεί σαν ένα παιχνίδι με το νερό. Για την λειτουργία της, γίνεται εκμετάλλευση του υφιστάμενου αντλιοστασίου και της δεξαμενής. Διαμορφώνονται, επιπλέον, νέες δεξαμενές διαφορετικού βάθους, που επικοινωνούν μεταξύ τους και δίνουν τη δυνατότητα στον επισκέπτη να έρθει σε επαφή με ολόκληρη τη διαδικασία παραγωγής του αλατιού, ανεξαρτήτως της εποχής που θα επισκεφθεί το Μουσείο. Περπατώντας τρία λεπτά ανατολικότερα βρίσκεται το εργαστήριο του αλατιού. Το προσωπικό του Μουσείου δίνει στον επισκέπτη τον κατάλληλο εξοπλισμό και τον ξεναγεί στις λεκάνες και τα αλοπήγια των αλυκών. Αν έχει επισκεφθεί το Μουσείο τους φθινοπωρινούς μήνες, πιθανόν να μπορεί να συλλέξει αλάτι από τις αλυκές, να το καθαρίσει από τις εδαφικές προσμίξεις και να το πάρει μαζί του. Τέλος, μετά από ακόμη τρία λεπτά περπάτημα, βρίσκεται το εργαστήριο αλιείας, όπου μαθαίνει κανείς για τις αλιευτικές μεθόδους και τις διαδικασίες συντήρησης των ψαριών. Εκεί γίνονται σχετικές διαλέξεις, σεμινάρια στα οποία ο επισκέπτης φτιάχνει τα δικά του δολώματα, ψαρεύει με διάφορους τρόπους και μαθαίνει πως να συσκευάζει και παστώνει τα ψάρια με το αλάτι. Τέλος, ακολουθώντας την περιμετρική διαδρομή των αλυκών, μπορεί κανείς να κάνει μια στάση στο μικρό παρατηρητήριο πτηνών.

Στην είσοδο του χώρου των αλυκών βρίσκεται χώρος στάθμευσης 26 θέσεων, με επιπλέον 2 θέσεις για ΑΜΕΑ, μια για λεωφορείο και ένα περίπτερο πληροφοριών για τον επισκέπτη από όπου μπορεί να πάρει το χάρτη του Μουσείου που περιλαμβάνει τα προγράμματα των εργαστηρίων και κάποιες γενικές πληροφορίες για τους δύο τόπους. Στη συνέχεια, συναντά κανείς την εκκλησία του Αγίου Παντελεήμονα, ένα μικρό αναψυκτήριο και ένα εκθεσιακό χώρο, με αποθήκες για τις εκδηλώσεις του συλλόγου των Καρυωτών.

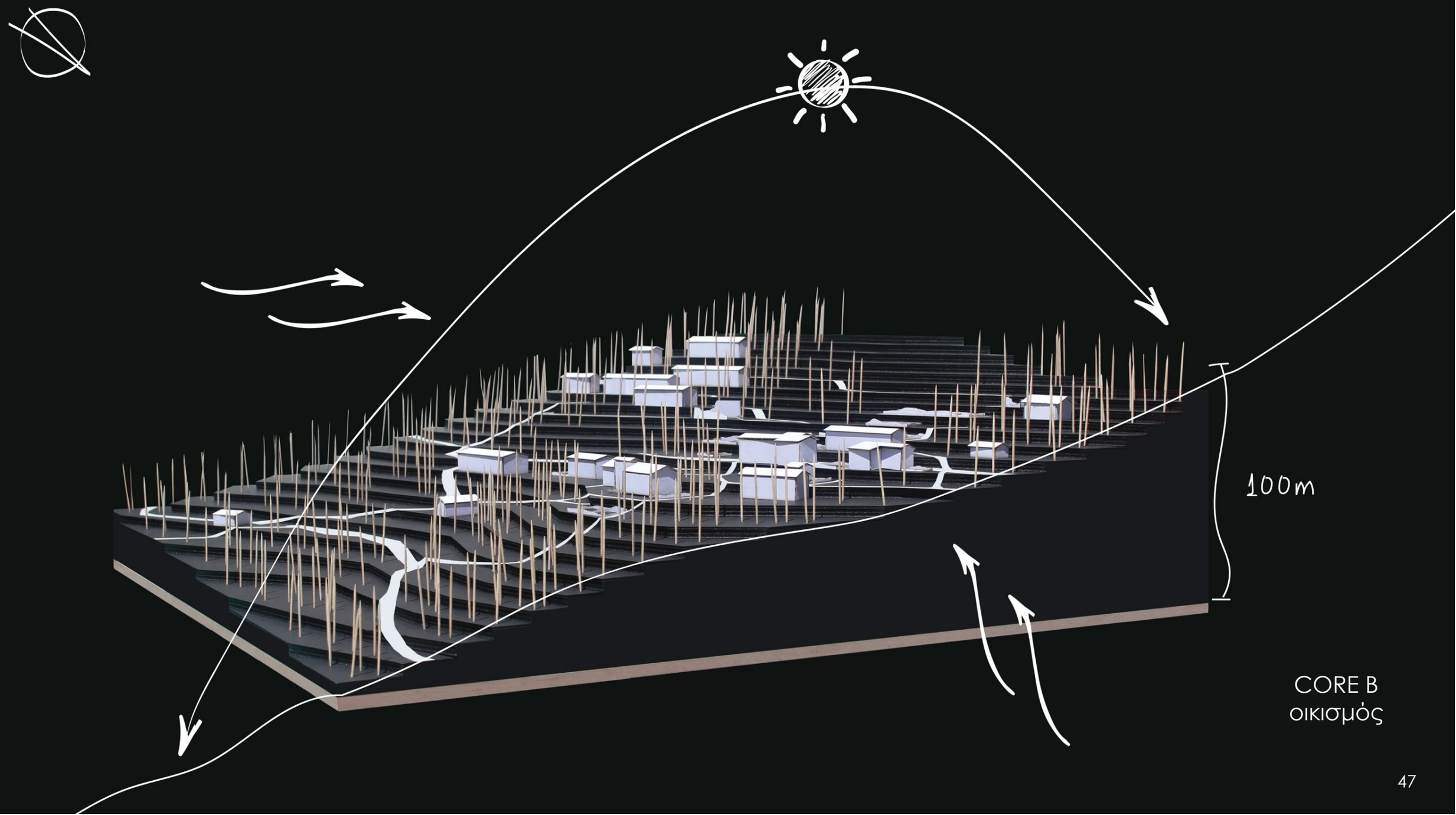

CORE B
οικισμός

CORE B
οικισμός
_masterplan 02

Στην είσοδο του παλιού οικισμού, βρίσκεται, αντιστοίχως, χώρος στάθμευσης ίδιας χωρητικότητας με αυτόν των αλυκών. Αφήνοντας το όχημά του, μπορεί κανείς να συμβουλευτεί το περίπτερο πληροφοριών. Ξεκινώντας την περιήγηση, συναντά κανείς την εκκλησία των Ταξιαρχών και λίγο πιο πάνω το πρώτο βιωματικό εργαστήριο, το οποίο αφορά τη δημιουργία παραδοσιακών συνταγών όπως μαριδόπιτα, λαδόπιτα, λαδοκούλουρα κλπ. Ο φούρνος είναι ειδικά διαμορφωμένος για το εργαστήριο, με μεγάλους πάγκους εργασίας, ξυλόφουρνους και όλα τα εργαλεία που θα χρειαστεί κανείς για τις παρασκευές. Στο επίπεδο του ορόφου, υπάρχει, επίσης, μια μικρή έκθεση με αντικείμενα και πληροφορίες σχετικά με την τοπική κουζίνα. Όσοι συμμετέχουν στο εργαστήριο μπορούν να απολαύσουν τις παρασκευές τους όλοι μαζί, είτε στον εσωτερικό, είτε στον εξωτερικό χώρο. Μπροστά του, αναπτύσσεται σε τέσσερα επίπεδα η κεντρική πλατεία, η οποία οδηγεί στο αναψυκτήριο. Το επόμενο εργαστήριο λειτουργεί ως ελαιοτριβείο, που αξιοποιεί τους ελαιώνες της περιοχής και προσφέρει στον επισκέπτη τη δυνατότητα να παρακολουθήσει όλη τη διαδικασία παραγωγής λαδιού και των παραγώγων του. Στο επίπεδο του ορόφου βρίσκεται ένας χώρος γευσιγνωσίας όπου μπορεί κανείς να δοκιμάσει τα προϊόντα και να μάθει περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία. 2-3 λεπτά μετά υπάρχει η φάρμα που φιλοξενεί οικόσιτα ζώα. Πλησιάζοντας, διακρίνονται τα ζώα να τρώνε στο χώρο της αλατερής. Οι αλατερές είναι συγκεκριμένα σημεία που οι βοσκοί τοποθετούν αλάτι κάθε χρόνο για την καλύτερη ανάπτυξη των ζώων. Στη συνέχεια, ο επισκέπτης μπορεί να πλησιάσει για να δει από κοντά τα ζώα, να τα ταΐσει ή να κάνει μία βόλτα με τα άλογα στους ελαιώνες. Το λάδι και τα κτηνοτροφικά παράγωγα αποτελούσαν βασικό μέρος της διατροφής και της ζωής των κατοίκων της Λευκάδας. Γι' αυτό το λόγο τα εργαστήρια δίνουν τη δυνατότητα να συνδυαστούν και να αναδειχθούν αυτές οι παραδοσιακές πρακτικές. Εξίσου σημαντικό αγαθό αποτελούσαν θεραπευτικά και βρώσιμα βότανα που ευδοκιμούσαν στην περιοχή, όπως άγρια χόρτα, μανιτάρια και μυρωδικά. Ακολουθώντας την κλίση του τοπίου, τα χαμηλότερα ίχνη ερειπίων μετατρέπονται σε βοτανικούς κήπους, ενώ κάποια άλλα σε σημεία στάσης και θέασης.

Με σκοπό να διασωθεί η γνώση σχετικά με τη συλλογή και τις ιδιότητές τους, δημιουργείται το εργαστήριο της επεξεργασίας βοτάνων, όπου μπορεί κανείς να αποξηράνει βότανα που έχει συλλέξει, να παρασκευάσει λικέρ ή γλυκά του κουταλιού και να τα πάρει μαζί του. Προσφέρεται η δυνατότητα στάσης και ξεκούρασης σε μικρό αναψυκτήριο που παρασκευάζονται αφεψήματα με βότανα από τους κήπους. Στην βορινή πλευρά υπάρχουν δημόσιες τουαλέτες αλλά και ένα κτίριο που φιλοξενεί το φύλακα του Μουσείου. Ακολουθώντας το μονοπάτι, παράλληλα στις υψομετρικές καμπύλες, βρίσκονται τρεις ξενώνες, χωρητικότητας 28 ατόμων. Στη συνέχεια, βρίσκεται το τελευταίο εργαστήριο του χωριού, αυτό της τέχνης της ξερολιθιάς, το οποίο περιλαμβάνει αποδυτήρια, μικρό παρασκευαστήριο και ημιυπαίθριο χώρο ξεκούρασης. Η τέχνη της ξερολιθιάς αποτελεί σημαντικό πολιτιστικό αγαθό που έχει ενταχθεί στον κατάλογο άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO. Τέλος, στην κορυφή του Μουσείου, υπάρχει η δεύτερη δημόσια πλατεία και ένας εκθεσιακός χώρος με ένα μικρό αναγνωστήριο. Το κτίριο αυτό χρησιμοποιείται επιπλέον σαν αποθηκευτικός χώρος για τις εκδηλώσεις που φιλοξενεί η πλατεία καθώς και ο θερινός κινηματογράφος, αναπόσπαστο κομμάτι της ελληνικής καλοκαιρινής ζωής.

“Authenticity is zero but the heritage is maximum”

_Rem Koolhaas

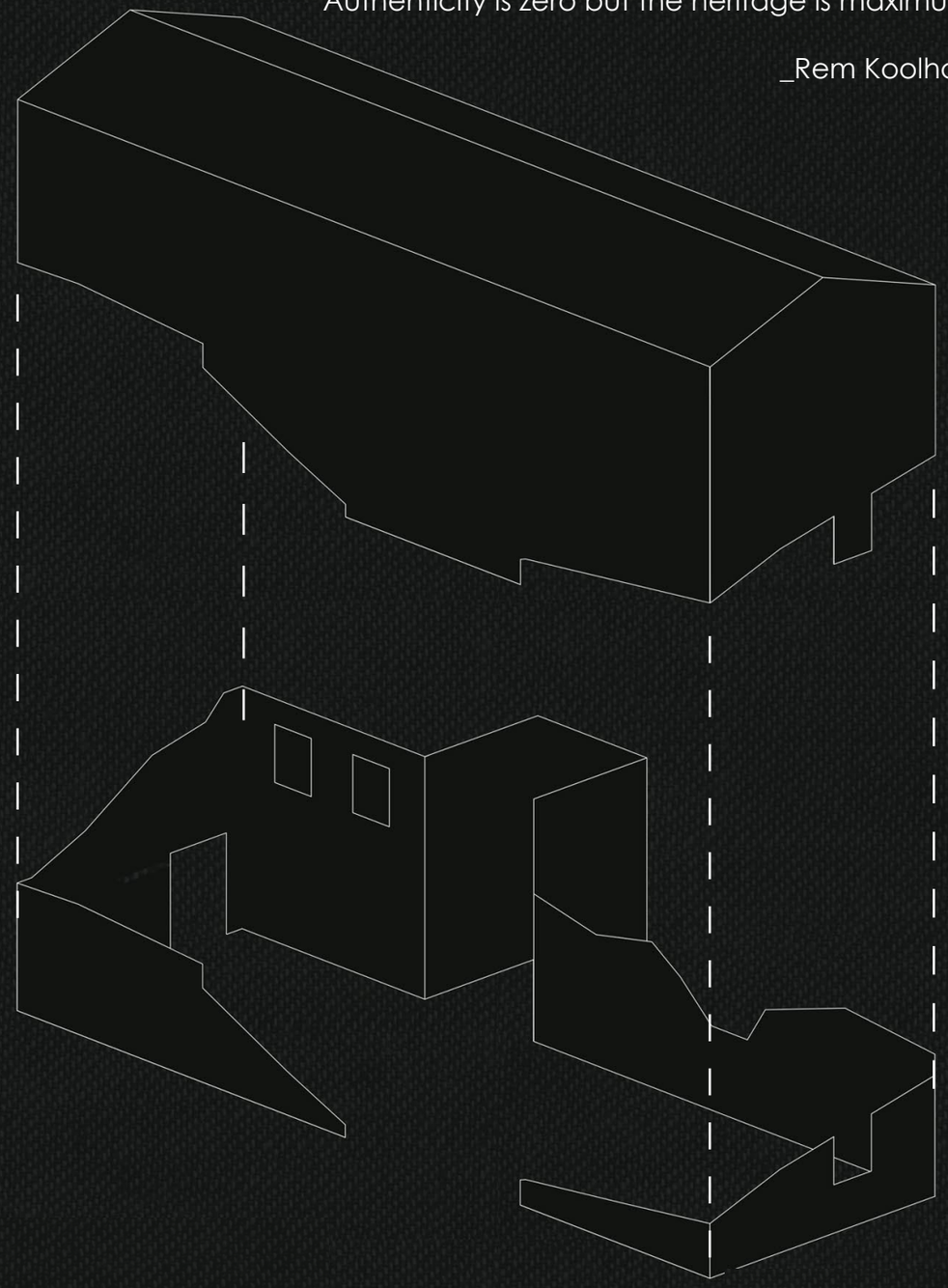

4_COME?

διαχείριση

Ο Rem Koolhaas σχετικά με την έννοια της διατήρησης υποστηρίζει πώς, μόνο όταν κάτι καταστρέφεται ολοσχερώς δείχνουμε ενδιαφέρον για την τύχη του. Υποστηρίζει, επίσης, ότι η ομοιότητα δεν είναι η μόνη επιλογή για να σεβαστείς το παρελθόν. Έτσι κι εμείς πιστεύουμε ότι η απλή αντικατάσταση των κατεστραμμένων μερών των κτισμάτων και η πιστή μορφολογική αναπαραγωγή δεν είναι ο τρόπος για τη διάσωση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Άλλωστε, η Χάρτα της Βενετίας τονίζει στο άρθρο 12 ότι «τα στοιχεία που προορίζονται να αντικαταστήσουν τμήματα του μνημείου που έχουν καταστραφεί, πρέπει να ενσωματώνονται αρμονικά στο σύνολο, αλλά και να διακρίνονται από τα αυθεντικά μέρη, έτσι ώστε να μην πλαστογραφούνται τα καλλιτεχνικά και ιστορικά τεκμήρια του κτιρίου». Ακόμη, στο άρθρο 9 υπογραμμίζει ότι «…οποιαδήποτε εργασία που ενδεχομένως θα θεωρηθεί απαραίτητη για τεχνικούς ή αισθητικούς λόγους, θα πρέπει να διαχωρίζεται από την αρχική αρχιτεκτονική σύνθεση και να φέρνει την σφραγίδα της εποχής μας.»

Βέβαια, η ελληνική πραγματικότητα έχει αποδείξει ότι υπάρχει έντονη προσκόλληση στα μορφολογικά χαρακτηριστικά και έντονο ενδιαφέρον για τη διατήρηση των κτισμάτων όπως ακριβώς ήταν. Είναι σημαντικό να εφαρμοστεί μία ολιστική αντιμετώπιση του θέματος της διατήρησης και διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς με γνώμονα κυρίως τη βιωσιμότητα και την αειφόρο ανάπτυξη στην Ελλάδα, όπως συμβαίνει ήδη στην Ευρώπη, ώστε οι εμπειρίες και η σοφία χρόνων σχετικά με την ταυτότητα και τις παραδόσεις να μετουσιωθούν σε πρακτικές που θα τις διατηρήσουν για τις επόμενες γενεές.

Οι εγκαταλελειμμένοι οικισμοί αποτελούν ένα κτιριακό απόθεμα με προοπτικές και δυνατότητες αξιοποίησης γιατί συγκροτούνται από κτιριακές δομές με στενές γειτονικές σχέσεις. Όντας κάποτε ένα ζωντανό οικιστικό σύνολο, οι οικισμοί αυτοί δεν είναι ένας λευκός καμβάς, αλλά μία ευκαιρία για να σχεδιάσει κανείς πάνω στα ίχνη ενός συνεκτικού ιστού. Ο Koolhaas θίγει το ζήτημα της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και προτείνει για το Πεκίνο έναν τρόπο διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς που δε σχετίζεται με την ποιότητα των κτιρίων. Με ανάλογο τρόπο, τα ίχνη του παλιού οικισμού που έχουν απομείνει διατηρήθηκαν, με σεβασμό προς το παρελθόν και τη συλλογική μνήμη των Καρυωτάδων χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έχουν μεγάλη οικονομική ή αρχιτεκτονική αξία. Σεβόμενες την δομή του οικισμού και την υπάρχουσα, χωροθέτηση αποφασίσαμε να μην σχεδιάσουμε επιπλέον κτίρια αλλά να επέμβουμε πάνω στα υφιστάμενα ερείπια. Ο κεντρικός σχεδιαστικός χειρισμός είναι η αφαιρετική «αποκατάσταση» του αρχικού όγκου που βασίζεται στα ίχνη της υφιστάμενης πέτρινης τοιχοποιίας.

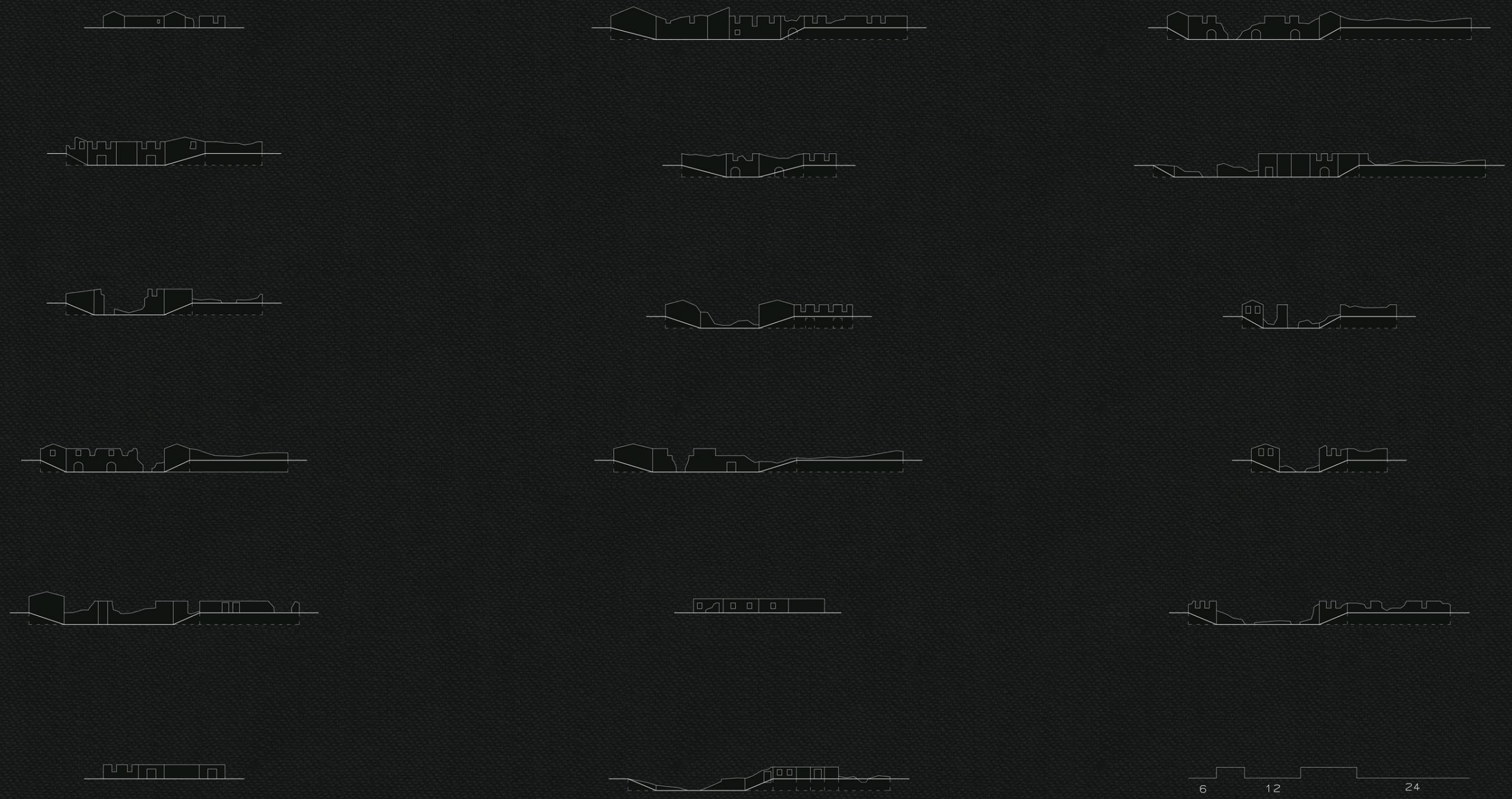
6
12
24

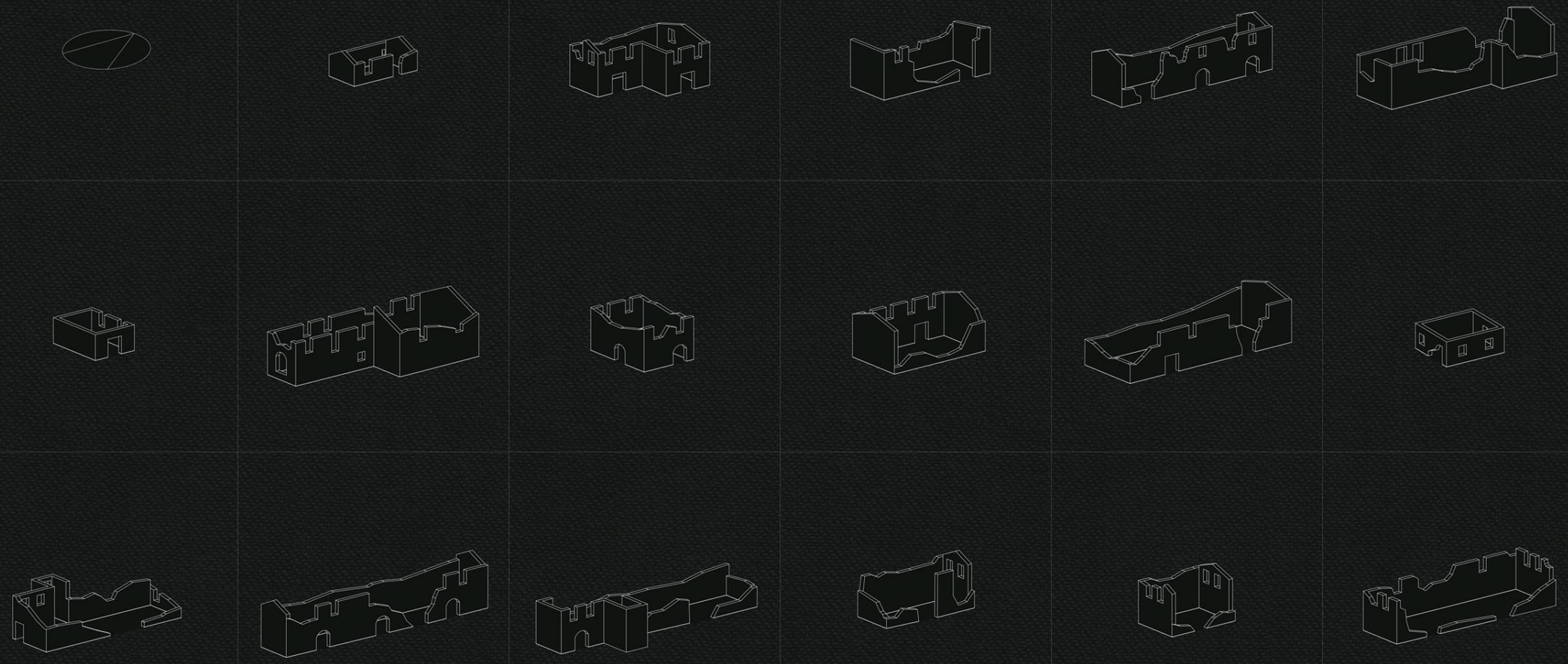

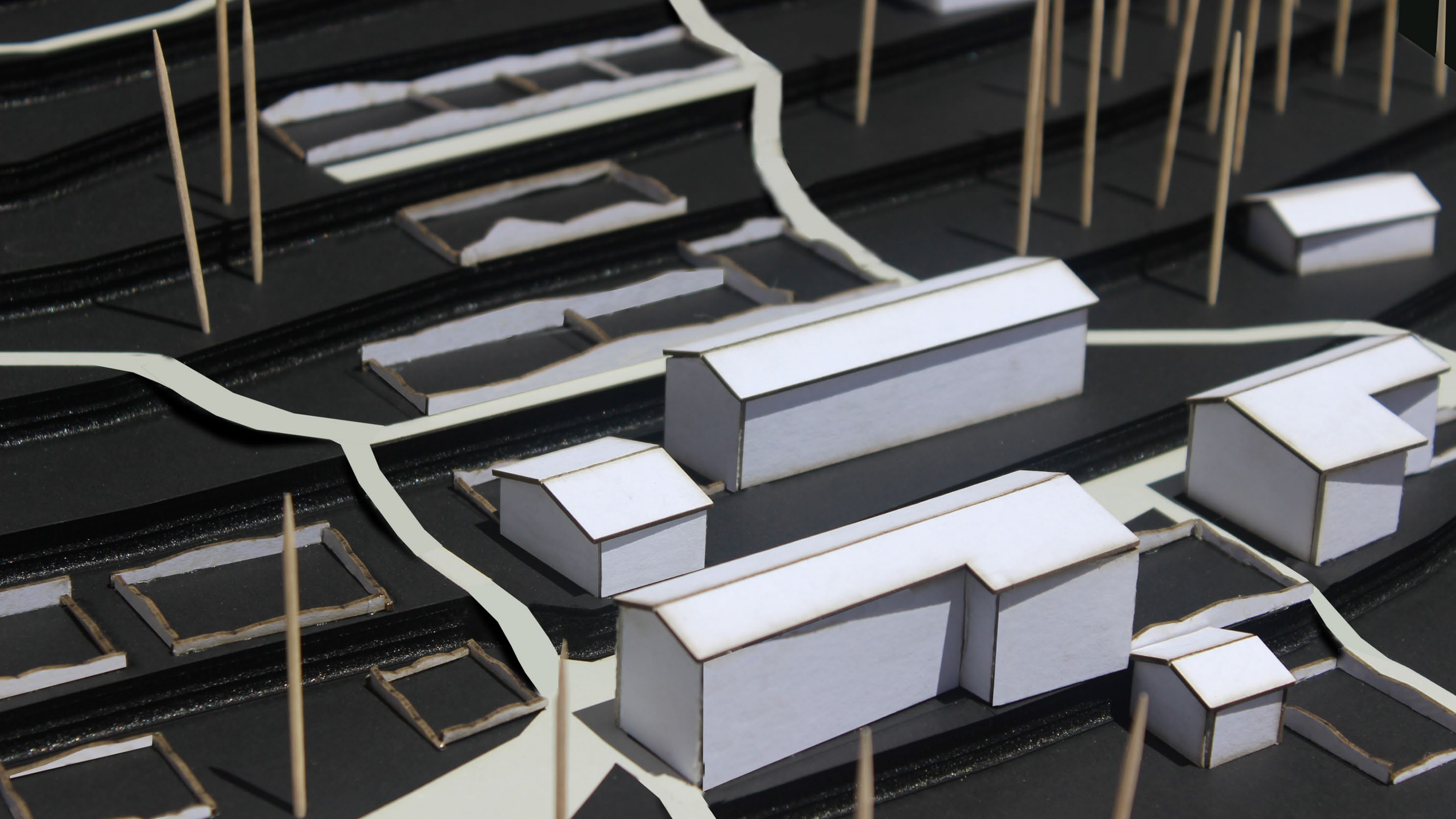

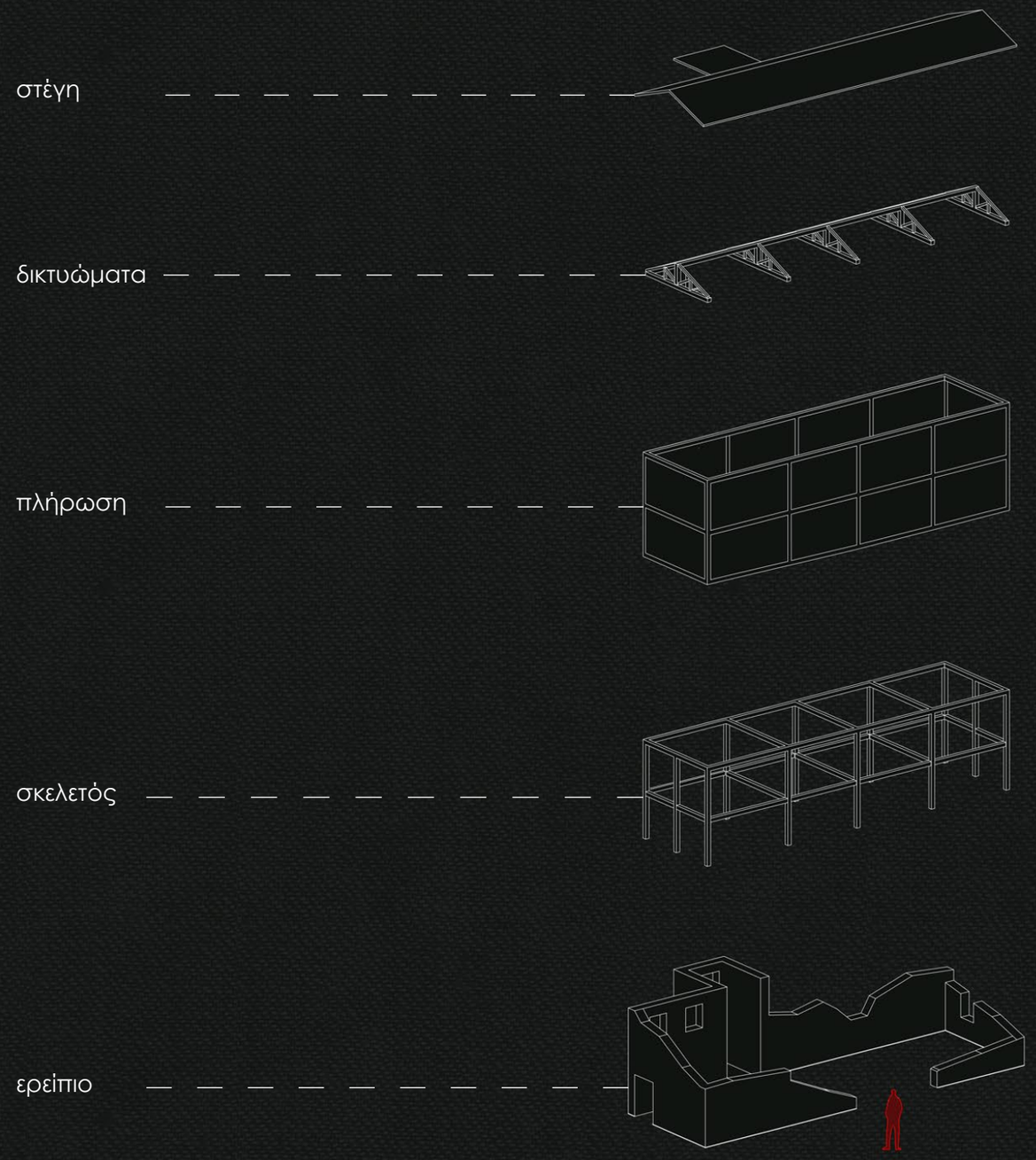

Μετά την αποτύπωση των ερειπίων έγινε η ανάλυσή τους σε αναπτύγματα καθώς και η τρισδιάστατη απεικόνιση των υφιστάμενων κτισμάτων και του τοπίου. Η αποτύπωση των υφιστάμενων κτιρίων και ερειπίων, οδήγησε σε μία κατηγοριοποίηση ανάλογα με την υλική τους κατάσταση και το μέγεθος της φθοράς τους. Οι τρεις κατηγορίες που προέκυψαν είναι α) μερική φθορά (ολόκληρη ή σχεδόν ολόκληρη λιθοδομή με μέγιστο ύψος 7μ), β) σημαντική φθορά (μόνο τα ίχνη των πέτρινων τοίχων σε ύψος μέχρι 1μ) και γ) τα χαλάσματα εκείνα που έχουν αποκολληθεί εντελώς από τις τοιχοποιίες.

Προκειμένου να δημιουργηθεί ένας ανοιχτός και ευρύτερος εσωτερικός χώρος σε κάθε επιμέρους κτίσμα, διατηρείται μόνο η περιμετρική πέτρινη τοιχοποιία και όχι οι μεσοτοιχίες. Οι επεμβάσεις διαφοροποιούνται από τα υπάρχοντα ερείπια μέσω της επιμέρους μορφολογικής διαχείρισης, αλλά κυρίως μέσω των υλικών των νέων κελυφών. Πέντε νέα ή ανακυκλωμένα υλικά σε μεταλλικούς φορείς, σηματοδοτούν τις επιμέρους χρήσεις. Τα τέσσερα νέα υλικά είναι γυαλί, καθρέπτης, λαμαρίνα και διάτρητο ύφασμα και το ανακυκλωμένο, τούβλο που έχει δημιουργηθεί από τα χαλάσματα των ερειπίων.

"I see life as a passageway, with no fixed beginning or destination. We tend to focus on the destination all the time and forget about the in-between spaces. But without these mundane spaces that nobody really pays attention to, these grey areas, one cannot get from point a to point b."

_ Do Ho Suh

«Αυτά που διατηρούνται είναι σχεδόν πάντα "αντικείμενα" και σχεδόν ποτέ ανοιχτοί ή άκτιστοι χώροι.»

_Rem Koolhaas

- Το γυαλί, λόγω της διαφάνειάς του, εφαρμόζεται σε εργαστήρια με εξωστρεφή χαρακτήρα και λειτουργίες με κοινωνικό και πολιτιστικό περιεχόμενο.
- Ο καθρέπτης, εφαρμόζεται, αντιθέτως, σε κτίρια με πιο εσωστρεφή χαρακτήρα και τα ενοποιεί με το φυσικό τοπίο.
- Η γαλβανισμένη λαμαρίνα, επιλέχθηκε, αφενός λόγω του μικρού της βάρους και αφετέρου λόγω της σύνδεσή της με την αντισεισμική αρχιτεκτονική και την παραδοσιακή μορφολογία των κτιρίων στην πόλη της Λευκάδας.
- Μία νέα μορφή τούβλου, δημιουργείται από την ανακύκλωση των χαλασμάτων της τρίτης κατηγορίας, με τη χείριστη φθορά. Οι πέτρες περνάνε από μια διαδικασία κονιορτοποίησης όπου αναμειγνύονται με προσμίξεις από σκυρόδεμα, άμμο και χαλίκι και στη συνέχεια το μείγμα τοποθετείται σε καλούπια για να δημιουργηθεί το νέο τούβλο.
- Τέλος, το διάτρητο ύφασμα από πολυεστέρα χρησιμοποιείται στην δεύτερη κατηγορία ερειπίων, αυτή με την σημαντική φθορά. Οι χώροι που δημιουργεί το ύφασμα είναι ημιυπαίθριοι και η μορφή τους παρουσιάζει τον όγκο που καταλάμβανε κάποτε η παλιά κατοικία.

ΚΑΘΡΕΦΤΗΣ

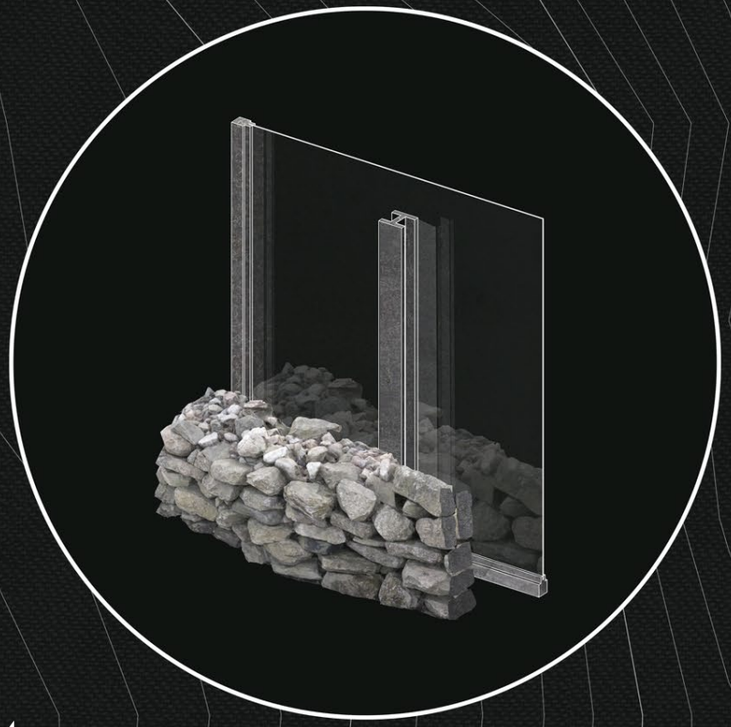

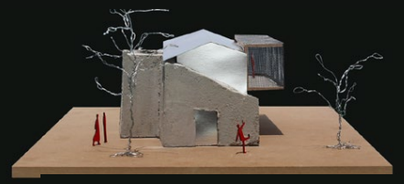

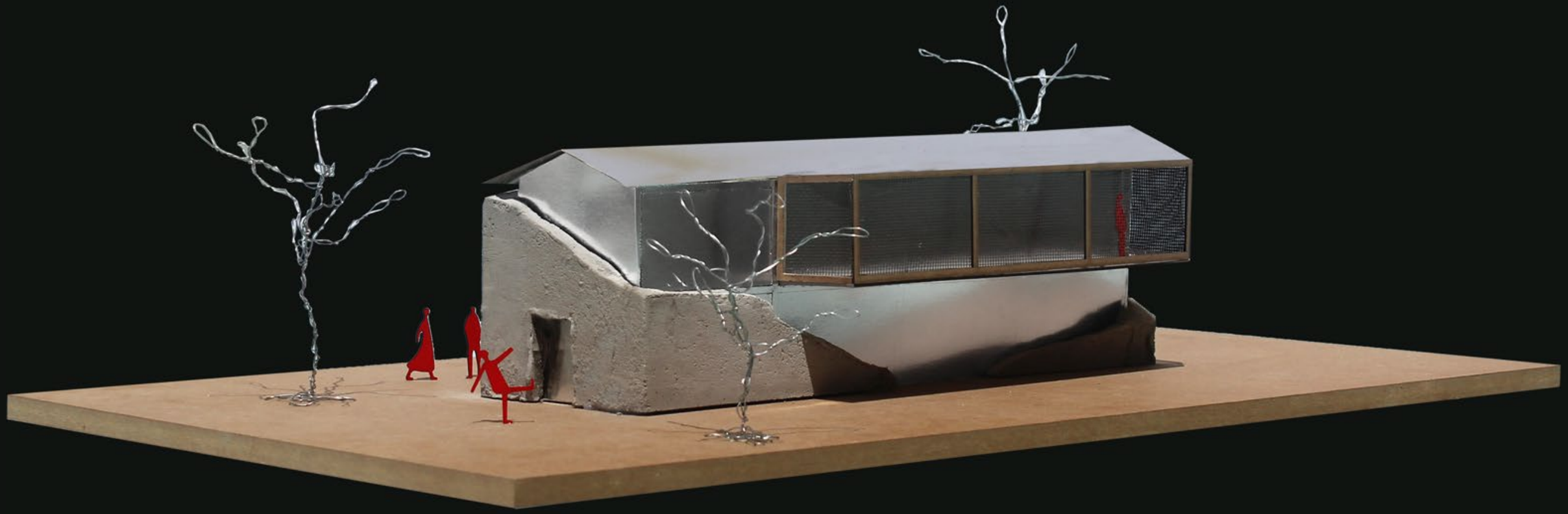

ΛΑΜΑΡΙΝΑ

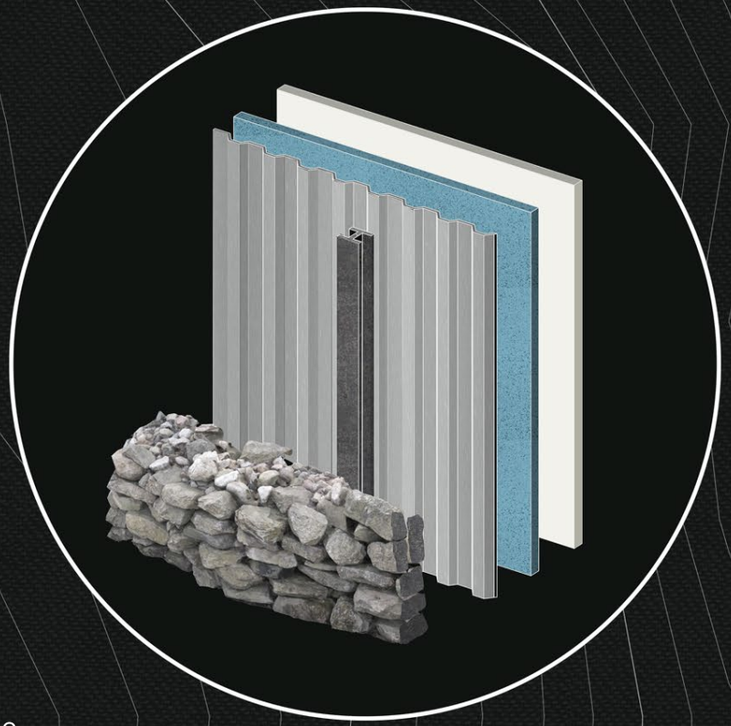

ΔΙΑΤΡΗΤΟ ΥΦΑΣΜΑ

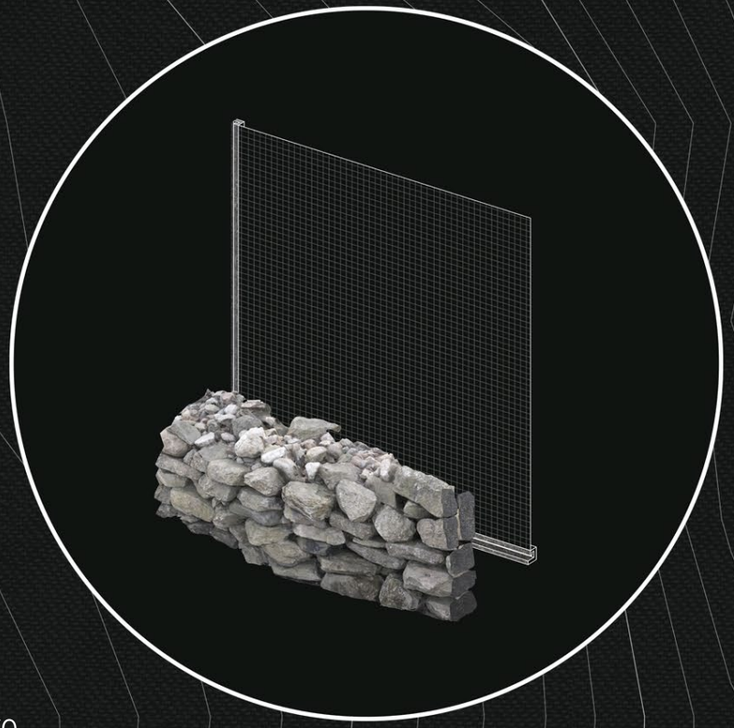

ΓΥΑΛΙ

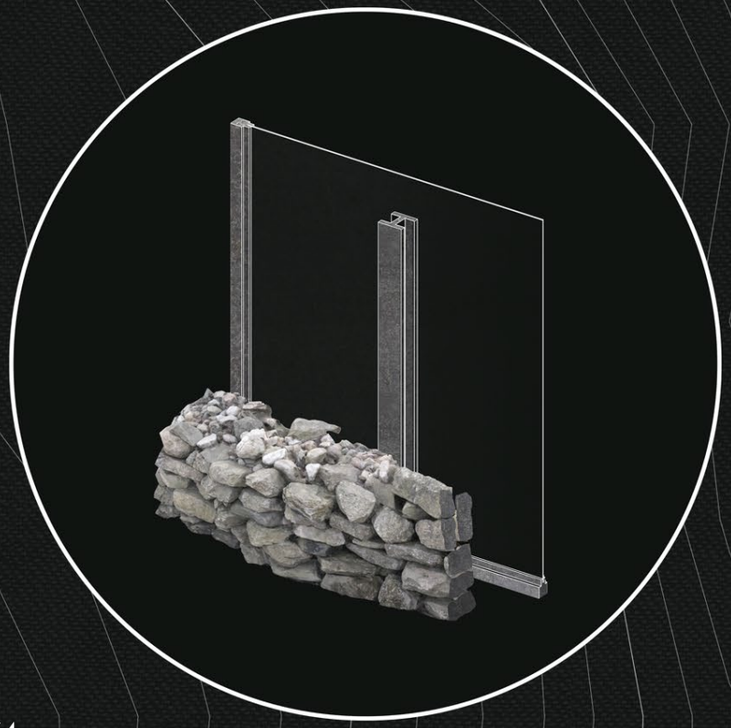

ΤΟΥΒΛΟ ΑΠΟ
ΑΝΑΚΥΚΛΩΜΕΝΗ ΠΕΤΡΑ

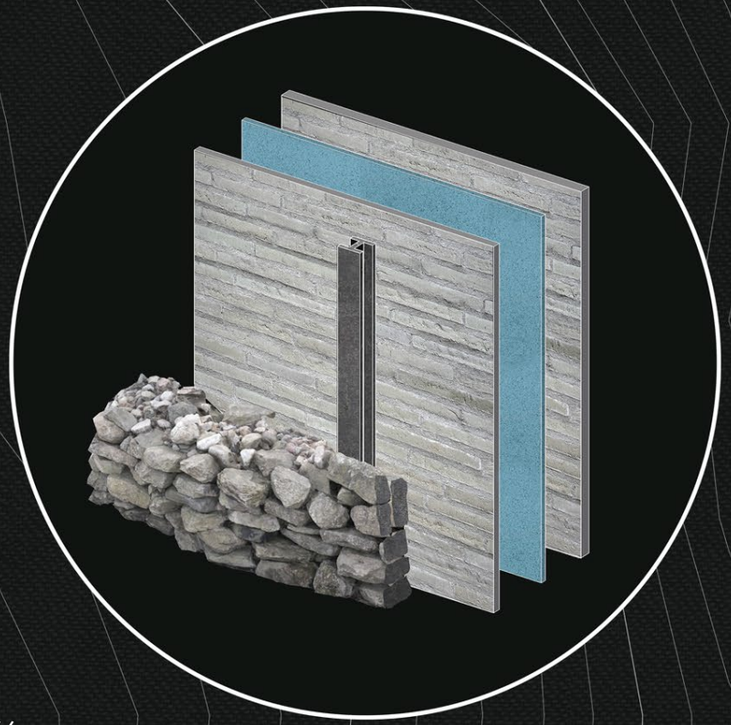

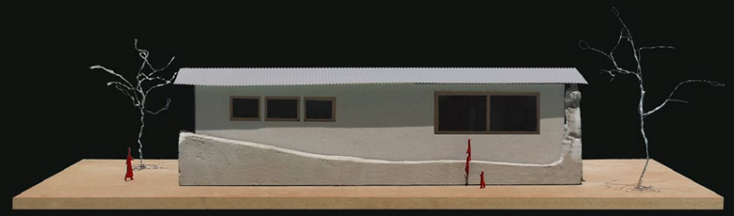

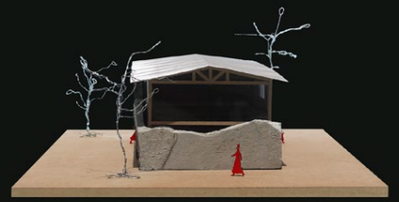

CORE B
οικισμός

«Από καιρό σε καιρό τα τα πράματα τ' αλατίζουν · τους δίνουν δηλαδή αλάτι να φάνε. Και ξέρεις πως το κυνηγάνε τ' αλάτι: Πραματάκια είναι, κάτι το χορτάρι, κάτι το νερό τα ξεπλένει και θέλουν αλάτισμα. Οι τσοπαναραίοι ξέρουν κιόλας πως για να διψάει και να πίνει νερό το πρόβατο, να φέρνει γάλα και να παχαίνει έχει ανάγκη απ' αλάτι. Και πάνε σ' αλαταποθήκες, σε αλυκές και φέρνουν φορτώματα από δαύτο. Έχουν, λοιπόν, μπόλικο στο κονάκι · ν' αλατίζουν τυριά, μυζήθρες, τα φαγιά τους, μα δίνουν και στα πρόβατα·να τρώνε.

Σε λάκα τρανή σκορπίζουν εδώ πέτρες πλακερές · αλατερές τις λένε. Σε κάθε μια πάνω βάνουν και χούφτα αλάτι · χούφτα δω, χούφτα κει, χούφτα παρέκει. Οδηγούν το κοπάδι στις αλατερές. Τα πρόβατα μόλις δούνε το αλάτι, λιμαχτικά χύνονται για να το γλείψουν. Σαν τ' άλογα το κριθάρι ακούς και το ροκανάνε. Παστρεύουν την πέτρα κι υστερότερα γλείφουν με την γλώσσα την αρμύρα π' απόμεινε. Σπειρί δεν αφήνουν να πάει χαμένο.

Οι αλατερές μένουν εκεί, που τις έχουν · ποτέ δεν μετατοπίζονται, για να ξέρουν τη θέση τους τα πρόβατα. Κι αυτή η χρονιά αν περάσει κι έρθει άλλη πάλι κει βρίσκονται οι αλατερές · στις ίδιες θέσεις, που τις βλέπεις και σήμερα. Τις ξέρουν τσοπαναραίοι και πράματα.»

_Δημήτρης Λουκόπουλος

ΤΟΜΗ Α-Α'

TOMH B-B’

εξώφυλλο τρίπτυχου φυλλαδίου

οπισθόφυλλο τρίπτυχου φυλλαδίου

Ο επισκέπτης μαθαίνει για το χώρο μέσα από το τρίπτυχο φυλλάδιο που διανέμεται στα περίπτερα πληροφορίων του μουσείου. Περιλαμβάνει χάρτη του παλιού οικισμού και των αλυκών, κάποιες γενικές πληροφορίες για τους δύο τόπους αλλά και τα προγράμματα των βιωματικών εργαστηρίων.

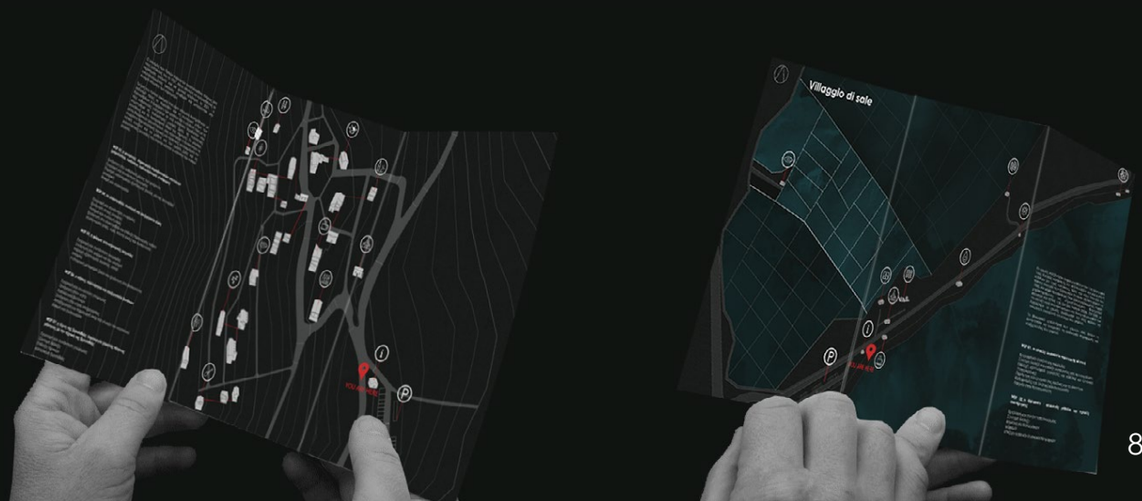

Ακολουθεί μία περιήγηση του μουσείου πρώτα στο χώρο των αλυκών και έπειτα στον παλιό οικισμό. Τα σημεία που εστιάζουμε στις αλυκές είναι τρία:

01_ η είσοδος στις αλυκές, όπου φαίνεται το περίπτερο πληροφοριών, το αναψυκτήριο και η εκκλησία του αγίου Παντελεήμονα

02_ ο εκθεσιακός χώρος και η προσομοίωση των αλυκών

03_ το εργαστήριο αλιείας

CORE A
αλυκές

zoom 01
επίπεδο ισογείου
άγιος Παντελεήμονας
αναψυκτήριο
περίπτερο πληροφοριών

zoom 02
επίπεδο ισογείου

WSP 01_ οι αλυκές_ διαδικασία παραγωγής αλατιού

- εγγραφή και συνάντηση γνωριμίας
- σύντομη διάλεξη και επίδειξη λειτουργίας στη προσομοίωση
- παροχή εξοπλισμού (γαλότσες και καπέλα) και εργαλεία (τσουγκράνες)
- περιήγηση και εργασία στις λεκάνες και τα αλοπήγια
- καθαρισμός του αλατιού και συσκευασία
- παιχνίδι στην προσομοίωση

zoom 03
επίπεδο ισογείου

WSP 02_ η θάλασσα _αλιευτικές μέθοδοι και τεχνικές συντήρησης

- εγγραφή και συνάντηση γνωριμίας
- σύντομη διάλεξη
- δημιουργία δολωμάτων
- ψάρεμα
- επεξεργασία και συσκευασία ψαριών

Τα σημεία που εστιάζουμε στον παλιό οικισμό είναι επτά:

01_ η είσοδος στον οικισμό όπου φαίνεται ο χώρος στάθμευσης και το περίπτερο πληροφοριών

02_ η εκκλησία των Ταξιαρχών, το εργαστήριο μαγειρικής, η κεντρική πλατεία και το αναψυκτήριο

03_ το ελαιοτριβείο, ο ημυπαίθριος και ο κλειστός αποθηκευτικός χώρος

04_το εργαστήριο της φάρμας, το οποίο αποτελείται από το στάβλο για τα άλογα, το χώρο για τα οικόσιτα ζώα, το χώρο αναμονής για τους επισκέπτες και τον αποθηκευτικό χώρο για τον εξοπλισμό

05_ οι κήποι μαζί με το εργαστήριο της επεξεργασίας βοτάνων και το μικρό αναψυκτήριο, ο δημόσιος χώρος υγιεινής, το ιδιωτικό κατάλυμα του φύλακα του μουσείου και ένα από τα σημεία στάσης και θέασης

06_ οι τρεις ξενώνες του μουσείου

07_ το εργαστήριο της τέχνης της ξερολιθιάς (που περιλαμβάνει αποδυτήρια, χώρο εγγραφής και έναν ημιυπαίθριο χώρο ξεκούρασης), ο εκθεσιακός χώρος με το μικρό αναγνωστήριο, ο ανοιχτός υπαίθριος χώρος και ο θερινός κινηματογράφος

CORE B
οικισμός

zoom 01
επίπεδο ισογείου

WSP 03_ φούρνος _ δημιουργία παραδοσιακών συνταγών
(μαριδόπιτα, λαδόπιτα, λαδοκούλουρα, ελιόψωμο)

- ξενάγηση στο εκθεσιακό μέρος του φούρνου
- εγγραφή και συνάντηση γνωριμίας
- παροχή υγειονομικού εξοπλισμού (ποδιά, γάντια, σκουφάκι)
- μαγειρική
- δοκιμή και συσκευασία

zoom 02
επίπεδο ορόφου

zoom 03
επίπεδο ισογείου

WSP 04_ το ελαιοτριβείο _συλλογή και επεξεργασία ελιάς

- εγγραφή και συνάντηση γνωριμίας
- ξενάγηση στους ελαιώνες
- τίναγμα και συλλογή ελιάς
- ξενάγηση στο ελαιοτριβείο και επίδειξη παραγωγής λαδιού
- γευσιγνωσία (ελιές, λάδι, πάστα ελιάς) και συσκευασία

zoom 03
επίπεδο ορόφου
ημιυπαίθριος αποθηκευτικός χώρος
ελαιοτριβείο
κλειστός αποθηκευτικός χώρος

zoom 04
επίπεδο ισογείου

WSP 05_ η φάρμα _κτηνοτροφικές ασχολίες

- εγγραφή και συνάντηση γνωριμίας
- ξενάγηση στη φάρμα και την αλατερή
- παροχή εξοπλισμού (κράνος, σέλα)
- ιππασία
- εποχιακή μεταφορά ζώων και ξενάγηση στα βοσκοτόπια

zoom 05
κήπος ισογείου

WSP 06_ ο κήπος _καλλιέργεια και επεξεργασία βοτάνων

- εγγραφή και συνάντηση γνωριμίας
- ξενάγηση στον κήπο
- καλλιέργεια βοτάνων
- ξενάγηση στο κτίριο επεξεργασίας
- αποξήρανση και παραγωγή λικέρ και γλυκών του κουταλιού
- δοκιμή και συσκευασία

zoom 06
επίπεδο ισογείου

zoom 06
επίπεδο ορόφου

zoom 07
επίπεδο ισογείου

WSP 07_ η τέχνη της ξερολιθιάς _δημιουργία χαμηλής πέτρινης μάντρας με την τεχνική της ξερολιθιάς

- εγγραφή και συνάντηση γνωριμίας
- σύντομη διάλεξη
- επίδειξη τεχνικών

zoom 07
επίπεδο ορόφου

Δ Ι Α Δ Ι Κ Τ Υ Α Κ Ε Σ Π Η Γ Ε Σ

- Σάντα, Β. 2014. Αλυκές Αλεξάνδρου Λευκάδας, ένας ιστορικός τόπος μνήμης, στους δρόμους του αλατιού. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021. https://aromalefkadas.gr/%CE%B1%CE%BB%CF%85%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B1%CE%BB%CE%B5%CE%BE%CE%AC%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%85-%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82-%CE%AD%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF/

- Σάντα, Β. 2014. Αλυκές Λευκάδας: Μια ιστορία που πρέπει να διαφυλαχθεί. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021 https://aromalefkadas.gr/%CE%B1%CE%BB%CF%85%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CF%80%CE%BF%CF%85-%CF%80%CF%81%CE%AD%CF%80%CE%B5/

- Αργυράκης, Μ . 2020. Η Λευκάδα στα τέλη της δεκαετίας 1950 – αρχές δεκαετίας 1960 μέσα από τα μάτια του πολυταξιδεμένου Μίνου Αργυράκη. lefkadaonline.gr. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021. https://lefkadaonline.gr/%CE%B7-%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%AD%CE%BB%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B4%CE%B5%CE%BA%CE%B1%CE%B5%CF%84%CE%AF%CE%B1%CF%82-1950-%CE%B1%CF%81.

- [χ.σ.]. 2010. Γιάννης Αθηνιώτης. Λευκαδίτικα Νέα. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021. http://www.kolivas.de/archives/52851.

- [χ.σ.]. [χ.χ.]. Do Ho SUH □□□. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021. https://www.guggenheim.org/teaching-materials/teaching-modern-and-contemporary-asian-art/do-ho-suh-%EC%84%9C%EB%8F%84%ED%98%B8 http://www.kolivas.de/archives/52851.

- Θεριανός , Ι. 2016. Καρυώτες, Αλυκές Αλεξάνδρου, 24 Αυγούστου του 1946. Λευκαδίτικα Νέα. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021. http://www.kolivas.de/archives/262474.

- Καββαδάς , Ν. 2013. Το παλιό χωριό των Καρυωτών. My Lefkada. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021. https://www.mylefkada.gr/lefkadas-secrets/kariotes-palio-xorio-12048/.

- [χ.σ.]. 2016. Καρυώτες, παλιό νεκρό χωριό, ανεβασμένο κάποτε σε καταπράσινες βουνοπλαγιές…. Λευκαδίτικα Νέα. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021. http://www.kolivas.de/archives/242236.

- Σκλαβενίτη, Χ. 2018. Νησάκια της Λευκάδας - Φόρτι, Φορτίνο, Βολιός. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021.
https://golefkas.gr/nisakia-tis-lefkadas-forti-fortino-volios/

- «Preservation of History» Rem Koolhaas (2013, 07, 23). Ανακτήθηκε στις 13/06/2021.
https://www.youtube.com/watch?v=8kvZQ5TfnfQ

- [χ.σ.]. 2018. Παλιές αεροφωτογραφίες από τα δύο άκρα του νησιού της Λευκάδας. Άρωμα Λευκάδας. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021. https://aromalefkadas.gr/%cf%80%ce%b1%ce%bb%ce%b9%ce%ad%cf%82-%ce%b1%ce%b5%cf%81%ce%bf%cf%86%cf%89%cf%84%ce%bf%ce%b3%cf%81%ce%b1%cf%86%ce%af%ce%b5%cf%82-%ce%b1%cf%80%cf%8c-%cf%84%ce%b1-%ce%b4%cf%85%ce%bf-%ce%ac%ce%ba%cf%81/.

- Σάντα , Β. 2014. Αλυκές Λευκάδας: Μια ιστορία που πρέπει να διαφυλαχτεί. Άρωμα Λευκάδας. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021. https://aromalefkadas.gr/%CE%B1%CE%BB%CF%85%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CF%80%CE%BF%CF%85-%CF%80%CF%81%CE%AD%CF%80%CE%B5/.

- Σάντα , Β. 2017. Η Λευκάδα της δεκαετίας του '60: Ανάγκη για ελπίδα. Άρωμα Λευκάδας. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021. https://aromalefkadas.gr/%CE%B7-%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B4%CE%B5%CE%BA%CE%B1%CE%B5%CF%84%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-60-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CE%B3%CE%BA%CE%B7-%CE%B3%CE%B9/.

- Συντάκτες της Βικιπαίδειας. [χ.χ.]. Καριώτες Λευκάδας. Βικιπαίδεια, Η Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021. //el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%9A%CE%B1%CF%81%CE%B9%CF%8E%CF%84%CE%B5%CF%82_%CE%9B%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82&oldid=7624293.

- Technical report by the Bureau of the United Nations Statistical Commission (UNSC) on the process of the development of an indicator framework for the goals and targets of the post-2015 development agenda. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/6754Technical%20report%20of%20the%20UNSC%20Bureau%20(final).pdf

- UN Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO), Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, 16 November 1972. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021. https://www.refworld.org/docid/4042287a4.html

- Καραντηνός Ν. 2020. Στις Αλυκές… Λευκαδίτικα Νέα. Ανακτήθηκε στις 13/06/2021. http://www.kolivas.de/archives/387276

Β Ι Β Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Κ Ε Σ Π Η Γ Ε Σ

- 1η Επιστημονική Συνάντηση συνΕργασίας με θέμα: «ΜΕΛΕΤΕΣ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΔΟΜΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ». ΠΟΡΙΣΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ «Πόρισμα της Ναυπάκτου για τη δόμηση σε Μικρούς Οικισμούς».
- Αθηνιώτης, Ι. (1989). Το οδοιπορικό της Λευκάδας. Λευκάδα: [χ.ε.].
- Αραβαντινός, Α. Ι. (2007). Πολεοδομικός Σχεδιασμός. Για μια Βιώσιμη Ανάπτυξη του Αστικού Χώρου (Β' εκδ. αναθεωρημένη). Αθήνα: Εκδόσεις Συμμετρία.
- Berger , F. (2017). Η Μορφή των Χρόνων – Λευκάδα 1962 -2016. [χ.τ.]: Πνευματικό Κέντρο Λευκάδας.
- Berger, F. (2010). Λευκάδα Άνθρωποι και Τοπία. [χ.τ.]: Fagotto.
- European Commission. Ενημερωτικό δελτίο σχετικά με το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης της Ελλάδας 2014-2020.
- EX.PO AUS, (2013). Εργασίας 3 – Διασυνοριακή Βιώσιμη Διαχείριση των Μνημείων UNESCO της Αδριατικής, υπό τον συντονισμό του Κέντρου Συντήρησης και Αρχαιολογίας του Μαυροβουνίου.
- Hammill, S. (2016). Technical: Kintsugi. Journal of Australian Ceramics, The, 55(3), 70.
- ICOMOS Mexico. Tlaxcala Declaration on the Revitalization of Small Settlements (1982)
- ICOMOS, "The Venice Charter-1964", 2nd International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments, Venice.
- Imperatives, S. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future.
- Κέντρο μελετών Ιονίου, Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση Λευκάδας, Διεπιστημονικό συνέδριο 30 Σεπτεμβρίου - 3 Οκτωβρίου 1999. (2003). Ανάπλαση και αξιοποίηση των ανενεργών αλυκών Επτανήσου (Κέρκυρα, Λευκάδας και Ζακύνθου). Αθήνα. Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση Λευκάδας
- Κοντομίχης , Π. (1995). Λαογραφικά σύμμεικτα Λευκάδας. [χ.τ.]: Γρηγόρη.
- Κουνιάκης, Π. Θ. (1928). Η νήσος Λευκάς από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ΄ ημάς: Ήθη-Έθιμα-Εξελίξις & Δράσις των πολιτικών αυτής ανδρών, [χ.τ.], [χ.ε.].
- Pasikowska-Schnass, M. (2018). Cultural heritage in EU policies. European Union, 2018.
- Ροντογιάννη , Π. Γ. (2006). Ιστορία της νήσου Λευκάδας. [χ.τ.]: Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών.
- Φιλίππα-Αποστόλου , Μ. (1992). Η αρχιτεκτονική φυσιογνωμία των οικισμών της Λευκάδας. Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις ΕΜΠ.
- Davydov A, (2017), "International Yearbook 2013 «Open-air Museums»", στο Postmodern Choreographing of the Past - Open-air Museums "Dancing" with Communities, επιμ. Nikola Krstović, σελ. 171 - 193.
- Pontus Hulten, La Centre National d' Art et de Culture Georges Pompidou, 1977, σελ 52.

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ Ε Ι Κ Ο Ν Ω Ν

1_ ο παλιός οικισμός των Καρυωτών. πηγή_ προσωπικό αρχείο

2_ οι αλυκές Αλεξάνδρου. πηγή_ προσωπικό αρχείο

3_ αεροφωτογραφία των αλυκών σήμερα. πηγή_ google earth

4_ σχεδιάγραμμα του παλιού οικισμού, του Ι. Χαλικιά. πηγή_ αρχείο κοινοτικού γραφείου Καρυωτών

5_ τα ίχνη στον παλιό οικισμό. πηγή_ ελληνικό κτηματολόγιο με ίδια επεξεργασία

6_ σχέδιο αλυκών. πηγή_ Γ.Α.Κ. - αρχεία νομού Λευκάδας

7_ εργασίες στις αλυκές. πηγή_ φωτογραφικό αρχείο του Κώστα Μπαλάφα

The End